

**લઠનજીવનનું
મહત્વ
અને
તેના પ્રશ્નો**

ક્રિતાબનું નામ : લગ્નજીવનનું મહત્ત્વ અને તેના પ્રશ્નો

પ્રકાશનનું વર્ષ : ઝિલ્કદહ, ડી.સ. ૧૪૩૫,
સપ્ટેમ્બર-૨૦૧૪

પ્રકાશક : એસોસીએશન ઓફ ઈમામ મહદી (અ.સ.)
પો.બોક્સ નં. ૧૯૮૨૨
મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૫૦

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પાના નં.
	લગ્નજીવનનું મહત્વ અને તેના પ્રશ્નો	૫
૧	તપાસ અને સંશોધન ન કરવું	૭
૨	તરબીયતનો અભાવ	૮
૩	અપેક્ષાઓ	૧૦
૪	બરાબરીનો રિશતો	૧૨
૫	ટી.વી. અને ઈન્ટરનેટ વિગેરે	૧૩
૬	દુન્યવી ચમક-દમક	૧૪
૭	તલાકના નુકશાનોથી ગફલત	૧૫
	(અ) કુટુંબ અસરગ્રસ્ત થાય છે	૧૫
	(બ) અવલાદ અસરગ્રસ્ત થાય છે	૧૫
	(ક) માનસિક અસર	૧૬
	(ડ) બીજી શાદી મુશ્કેલી થઈ જાય છે	૧૬
	(ઈ) ખુદા અને તેના રસુલ (સ.)ની નારાજગી	૧૬
૮	માં-બાપની દખલ	૧૭
૯	ગરમ સ્વભાવ	૨૦
	શું આ મુશ્કેલીઓ દૂર થઈ શકે છે?	૨૪
૧	બિન ઈસ્લામીક ઉપાય	૨૪
	(અ) જાદુ વિગેરે	૨૪
	(બ) સખ્તાઈ	૨૫

	(ક) ફરીયાદો તથા કેસ કરવો	૨૭
૨	ઈસ્લામીક ઉપાય	૨૮
	(અ) દોઆ અને તવસ્સુલ	૨૮
	(બ) પોતાને તે જગ્યાએ મુકીને વિચારવું	૨૯
	(ક) આપસી વાતચીત	૩૨
	(ડ) આલીમે દીનની સલાહ લેવી	૩૬
	(ઈ) સલાહ અને નસીહત	૩૯
	(ઈં) કુટુંબીક અદાલત	૪૨
	પતિ-પત્નિ હક્કો	૪૬
	શાંતિ અને સુકુનની ચાવી મોહુબ્બત છે	૪૬
	મોહુબ્બત અને રહેમત	૪૭
	પત્નિના હક્કો	૪૮
	ખર્ચો	૫૦
	અલ્લાહની રાહમાં જેહાદ કરનાર	૫૧
	૭૦૦ ગણો વધારે સવાબ	૫૨
	પત્નિના હક્કો	૫૩
	પતિની પરવાનગી વગર ઘરેથી નીકળવું	૫૫
	પતિ માટે શાણગાર કરવો	૫૬
	આવકારવું અને વિદાય કરવું	૫૬
	શ્રેષ્ઠ શફાઅત કરનાર	૫૭
	શ્રેષ્ઠ અને સૌથી ખરાબ મર્દ	૫૭
	અચ કાશ...	૫૯

લગ્નજીવનનું મહત્વ અને તેના પ્રશ્નો

વિવાહીત જીવન દરેક મખ્લુકની ફીતરી જરૂરત છે. ખુદાવંદે આલમે દરેક મખ્લુકની જોડી બનાવી છે. તે અલ્લાહના નક્કી કરેલા નિઝામ મુજબ પોતાનો સાથી ખુદ તલાશ કરી લે છે અને ઝીંદગીની જરૂરતોને પુરી કરતા કરતા પોતાની ઝીંદગી વિતાવી નાખે છે. અલ્લાહે ઈન્સાનને બધી મખ્લુકો પર ફઝીલત અને ઉચ્ચતા અતા કરી છે. એટલા માટે ઈન્સાનની ઝીંદગીના વિવાહીત કાનુનો અને મસલાઓ બીજી બધી મખ્લુકો કરતા ભિન્ન છે.

ખુદાવંદે આલમે ઈન્સાનની ઝીંદગીમાં શાદીની ખુબજ તાકીદ કરી છે. રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ શાદીને પોતાની એવી સુન્નત કરાર દીધી છે કે ‘જે કોઈ તેનાથી મોટું ફેરવી લે તેને પોતાની ઉમ્મતમાંથી બહાર ગણ્યો છે.’

‘પરણિતની નમાઝને ૭૦ ગણી વધારે કરાર દીધી છે.’ ‘શાદીને અડધા ઈમાનની હીફાઝત કહેવામાં આવ્યું છે.’ શાદી ઈન્સાનની ઝીંદગીનો એ જરૂરી અને ખુબજ લાઝમી ભાગ છે જેના વગર ન ફક્ત જીવન અધુરૂ રહે છે બલકે પરેશાની અને બેચેની રહે છે. શાદીને સુકુન અને ઈત્મેનાન, મવદત અને મોહુબ્બત, અલ્લાહથી નઝદીકી તથા સંબંધોને ગુનાહની માફીનો સબબ કરાર દેવામાં આવ્યો છે. સ્વભાવમાં ઈખ્તેલાફ, રીતભાતના અલગ અલગ હોવા છતાં એકબીજા સાથે ઝીંદગી પસાર કરવાને જેહાદનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે. એક સફળ ઝીંદગી જીવવા પર જન્નતની ખુશખબરી આપવામાં આવી છે. પત્નિની સંભાળ લેવાને જેહાદ, અવલાદની તરબીયતને શ્રેષ્ઠ ઈબાદત, ધોરણ મુજબની ઈતાઅતને સઆદત, પ્રશ્નો અને મુશ્કીલોને સહન કરીને વિવાહીત

ઝીંદગીને બાકી રાખવાને ઉચ્ચ દરજ્જાઓ હાંસિલ થવાનું માધ્યમ કરાર દીધું છે.

ઈસ્લામે મતભેદ, જુદાઈ, લડાઈ ઝઘડાને પસંદ નથી કર્યા. તલાકને મુબાહ વસ્તુઓમાં સૌથી વધારે નાપસંદ કરાર દીધી છે.

આ બધી ભલામણો, તાકીદો અને શૌખ અપાવવા છતાં આજે વિવાહીત જીવન એક મહત્વનો પ્રશ્ન છે. દરેક બાજુએથી મતભેદોની ખબરો આવી રહી છે, શું શહેર અને શું ગામડું. બધી જગ્યાએ આજ પ્રશ્ન છે. ભાણેલા ગણેલા અને આર્થિક રીતે સધધર કુટુંબોમાં પણ આ પ્રશ્નનો બીજાથી ઓછા નથી.

આ પરણિત જીવનના મતભેદો કેન્સરની બીમારીથી વધારે ખતરનાક છે. કેન્સરની બીમારીમાં ફક્ત એક વ્યક્તિ અસરગ્રસ્ત થાય છે. આ મતભેદથી બે કુટુંબો તથા અવલાદ અસરગ્રસ્ત થાય છે. દીન અને ઈમાન સુધી વાત પહોંચે છે. કારણકે મતભેદના સ્વરૂપમાં જ્યારે ફરિયાદોનો સિલસિલો શરૂ થાય છે તો વાત ફક્ત હકીકતોને બક્ષીને કરવા સુધી સિમિત નથી રહેતી, બલકે આરોપો તથા તોહમતોનો એક અનંત સિલસિલો શરૂ થઈ જાય છે, જે કુટુંબને ગુનાહોમાં ઘડેલી દે છે. જ્યારે ગુનાહો કદમ જમાવી લે છે તો બરકતો અને અલલાહની તવફીકોનો સિલસિલો ઘટી જાય છે. પરિણામે મતભેદો વધતા જાય છે.

આજે જે બાજુ પણ નઝર કરો. પરણિત જીવન મતભેદનું શિકાર થયેલું છે. શાદીને અમૂક દિવસો પસાર નથી થયા હોતા અને મતભેદ શરૂ થઈ જાય છે. આજના ઝમાનાની એક ખુસુસીયત એ પણ છે પ્રશ્ન ઉકેલવાની ચિંતા ઓછી હોય છે અને બન્ને પક્ષો જલ્દીથી તલાક ઈચ્છે છે. જે વસ્તુ ખુદાવંદે આલમને ખુબજ નાપસંદ છે, તે જ વસ્તુ આજે લોકોની પહેલી પસંદ છે. આ બરબાદીનું કારણ શું છે? ફક્ત અફસોસ કરવો એ પ્રશ્નનો ઉકેલ

નથી. મુશ્કીલોઓનું બીજાઓ પાસે વર્ણન કરવું એ પણ ઉકેલ નથી. મુશ્કીલો અને પ્રશ્નોને જોરશોરથી બયાન કરે છે પરંતુ તેના કારણો શોધીને તેને ખત્મ કરવાની ચિંતા ઓછી કરે છે.

હઝરત વલીએ અસ્ર (અ.સ.)ની પાક ખિદમતમાં ખાસ ઈનાયતોની માંગણી કરીને તેના કારણોને શોધીએ અને પછી તેના ઉકેલ લાવવાની કોશિષ કરીએ. જો મુશ્કેલી છે તો તેનો ઉકેલ જરૂર હશે. જો બીમારી છે તો તેનો ઈલાજ પણ જરૂર હશે.

(૧) તપાસ અને સંશોધન ન કરવું:

મતભેદનું એક કારણ એ છે કે શાદી કરતા પહેલા બન્ને પક્ષો એકબીજા વિષે વધારે તપાસ નથી કરતા. વાત ભણતર, ઓહદો, નોકરી, આવક, ઘર અને દેખાવ પુરતી મર્યાદીત રહે છે. છોકરો અથવા છોકરીનું ભણતર કેટલું અને દેખાવ કેવો છે? માં-બાપની ઝીંદગીની રીતભાત કેવી છે? મકાનની હાલત કેવી છે? બહુ બહુ તો ખાનદાન અને વંશની તપાસ થાય છે. પરંતુ આમાંથી એક પણ વસ્તુ ઝીંદગીની સફળતાની ઝમાનત નથી. મૂળ વસ્તુ જે ઝીંદગીને સુકું અને ઈત્મેનાન આપે છે, તે છોકરા અને છોકરીના અખ્લાક અને સ્વભાવ છે, તેના કુટુંબીજનોના અખ્લાક અને સ્વભાવ છે, તેમની ઝબાન અને રીતભાત છે. આજના ઝમાનામાં લગ્નજીવન પૈસાના કારણે ઓછા તૂટે છે. એકબીજાના અખ્લાક અને સ્વભાવના કારણો વધારે તૂટે છે. એ વાત યોગ્ય છે કે સાથે રહ્યા વગર એકબીજાના અખ્લાક અને સ્વભાવની ખબર પડી શકતી નથી. પરંતુ આડોસપાડોસમાં તપાસ કરવાથી એક હદ સુધી અંદાજો લગાવી શકાય છે. જાણકારોથી પુછીને ખાનદાનના અખ્લાક અને સ્વભાવ તો જાણી જ શકાય છે. ઘરનો માહોલ બાળકો પર જરૂર અસર કરે છે એટલા માટે સંબંધ બાંધતા પહેલા ખુબજ સારી રીતે તપાસ અને

પુછપરછ કરી લેવી જોઈએ. હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ فَإِنْ كَانَ خَيْرًا فَاسْرِعْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَانَ شَرًّا فَأَنْتَهُ عَنْهُ

‘જ્યારે તમે કોઈ કામનો ઈરાદો કરો તો તેના પરિણામ વિષે ચિંતન મનન કરો, જો પરિણામ સારૂ છે તો જલ્દી કરો અને જો પરિણામ સારૂ નથી તો તેનાથી દૂર રહો.’

(બેહારુલ અન્વાર ભાગ-૭૧, પા. ૩૪૨, હ. ૧૫)

શાદી એક પવિત્ર ખાનદાનનો પાયો નાખવાનું નામ છે. એટલા માટે તેના પાયાઓનું મઝબુત હોવું ખુબજ જરૂરી છે. ખાસ કરીને તે સંબંધો જે ઈન્ટરનેટના માધ્યમથી નક્કી થઈ રહ્યા છે તેમાં વધારે તપાસની જરૂર છે.

નવજવાન જ્યારે એકબીજાથી પ્રભાવીત થઈ જાય છે તો એકબીજાને સ્વિકારી લે છે અને આ બારામાં કોઈની સલાહ લેવા તૈયાર નથી થતા. આના બારામાં તે નવજવાનોને વિનંતી છે કે પોતાના વાલેદૈનના મશ્વેરાને હરગીઝ નઝરઅંદાઝ ન કરો. તેઓની અનુભવી દ્રષ્ટિઓ તે બાબતોને જોઈ લે છે જેને જવાન દ્રષ્ટિઓ સમજી નથી શકતી.

શાદી ઝીંદગીભરનો સાથ છે એટલા માટે ખુબજ સમજી વિચારીને સંબંધ જોડવો જોઈએ.

(૨) તરબીયતનો અભાવ:

જો કોઈ જવાન કાર ચલાવવા માંગતો હોય તો તેના માટે જરૂરી છે કે તેના માટે યોગ્ય ટ્રેઈનીંગ મેળવે. જ્યાં સુધી તેની ટ્રેનીંગ સંપૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી તેણે કાર ચલાવવી ન જોઈએ.

પહેલાના ઝમાનામાં સંયુક્ત કુટુંબો હતા. દાદા-દાદી, કાકા-કાકી, વગેરે બધા સાથે સાથે રહેતા. એક જ ઘરમાં ભીન્ન ભીન્ન સ્વભાવના માણસો સાથે રહેતા. મોટા બુઝુર્ગો બચ્ચાઓ પર નઝર રાખતા હતા અને તેઓની તરબીયત કરતા હતા. ઉંચ-નીચ બતાવતા રહેતા હતા. ઘરનો માહોલ ખુદ પ્રેક્ટીકલ રીતે તરબીયત કરી દેતો હતો. ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવના લોકો સાથે રહેવાની અને સુસંગત થવાની રીતભાત શીખવી દેતા હતા. આના સિવાય છોકરીઓ ઉચ્ચ ભણતર હાસીલ કરતી ન હતી. ભણતર પછી તરતજ અથવા ભણતરની સાથો સાથ જ શાદી બહુજ ઓછી થતી હતી. ભણતર અને શાદીની વચ્ચે અમૂક વર્ષનો ગાળો રહેતો તે સમયગાળા દરમ્યાન છોકરીઓને સંયુક્ત કુટુંબમાં રહીને ઘર સંભાળવાની બાબતોને પ્રેક્ટીકલ રીતે શીખવાનો મોકો મળી જતો હતો. ખાવાનું પકાવતા અને સિવણકામ વિગેરે આવડી જતું હતું. બલ્કે આ પ્રકારની બાબતો પર ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવતું હતું. તેનું પરિણામ એ આવતું કે છોકરી એક અનુભવની સાથે સસુરાલમાં કદમ મુકતી હતી. તેને પતિની સંભાળ લેવાનું પણ આવડતું અને ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવના લોકોની વચ્ચે રહેવાની રીતભાત પણ આવડતી, સંબંધો નિભાવવાનો તરીકો પણ આવડતો હતો. પરિણામે મોટા ભાગના લગ્નો સફળ થતા હતા.

આજના ઝમાનામાં સંયુક્ત કુટુંબ વ્યવસ્થા નાશ પામી છે. મોટા ઘરો એક-બે રૂમના ફ્લેટોમાં બદલાઈ ગયા છે. મોટા અને બુઝુર્ગો ઘરમાં રહેતા નથી. હવે દાદા-દાદી, કાકા-કાકી બધા અલગ વસી રહ્યા છે. અવલાદ પોતાના માં-બાપની સાથે અલગ ઘરમાં રહે છે. એટલા માટે ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવના લોકોની વચ્ચે રહીને જે તરબીયત થતી હતી તે ખતમ થઈ ગઈ, સબ્ર અને ધીરજનો પ્રેક્ટીકલ દર્સ ખતમ થઈ ગયો છે. આ એક બાજુ છે તો બીજી બાજુ હવે ભણતરનો સિલસિલો કંઈક એવો થઈ ગયો છે કે

ભાણતરની દરમ્યાન જ શાદી થઈ જાય છે અથવા તો સગાઈ થઈ જાય છે. આજના આધુનિક ભાણતર વ્યવસ્થામાં ઘરગૃહસ્થિતું કંઈ વર્ણન જ નથી, અખ્લાક અને શિસ્તનું કંઈ નામોનિશાન જ નથી. ભાણતર પુરૂ કર્યા પછી ઘરગૃહસ્થિ અને પતિની સંભાળની તરબીયતનો કોઈ સમય જ નથી રહેતો. પરિણામ એ આવે છે કે વગર ટ્રેનીંગની ગાડી ચલાવવા જેવું થાય છે. આ બીલકુલ એવું છે જેમકે કોઈ જવાન જેને ડ્રાઈવીંગ ન આવડતુ હોય તે શોરૂમમાંથી નવી ગાડી લઈને તરત જ રોડ ઉપર ચલાવે અને ઝાહેર છે કે તેનું પરિણામ અકસ્માત આવશે અને તે અકસ્માત ગંભીર પણ હોઈ શકે અને સામાન્ય પણ હોઈ શકે. એટલા માટે અગર કોઈ જવાન રસ્તા ઉપર કાર ચલાવવા માંગતો હોય, તો કારના સારા હોવાની સાથો સાથ ડ્રાઈવીંગની તાલીમ પણ જરૂરી છે.

એટલા માટે આજના ઝમાનામાં શાદી પહેલા એક એવો તરબીયતી કોર્સની શદીદ જરૂરત છે જેમાં પરણિત ઝીંદગીના જુદા જુદા પાસાઓની યોગ્ય તાલીમ અને તરબીયત આપવામાં આવે જેથી ઝીંદગીની ગાડી કોઈ અકસ્માતનો ભોગ ન બને.

(૩) અપેક્ષાઓ:

શાદીની પહેલા છોકરો અને છોકરી અથવા તેઓના માં-બાપ પોતાના મનમાં એકબીજાથી એટલી હદે અપેક્ષાઓ બાંધી લે છે અને મનમાં સપનાઓ સજાવી લે છે કે જ્યારે તે અપેક્ષાઓ પુરી નથી થતી તો તકલીફ થાય છે. દિલમાં એકબીજા માટે સવાલો ઉભરવા લાગે છે. દિલની વાતો ઝબાન ઉપર આવવા લાગે છે. ફરિયાદો શરૂ થઈ જાય છે અને દરેક પોતાની ફરિયાદોને સહીહ કરાર દે છે. જેના આધારે માહોલ ખરાબ થવા લાગે છે, સંબંધો પર અસર પડે છે. તેમાં કુટુંબીજનો અને ખાસ કરીને બન્નેના માં-બાપ પણ. માં પોતાના નૂરેનજરને ટેકો આપીને માહોલને વધારે ગરમ કરી દે છે. તે ફરિયાદ જે એક મામુલી સ્પષ્ટતાથી દુર થઈ શકતી હતી તેના

મૂળ ઉઠે ઉતરે છે. પછી એક ફરિયાદમાંથી બીજી ફરિયાદો જન્મ લે છે. પરિણામે સંબંધો બગડવા લાગે છે.

દરેક ઈન્સાનને એમ લાગે છે કે સામેવાળાએ મારો હક અદા નથી કર્યો, મારી વાત સ્વિકારી નથી. જો મામલો એ રીતનો હોય કે આપણે પોતે કેટલી હદે બીજાના હક્કો અદા કર્યા છે અને આપણા ઉપર બીજાના શું હક્કો છે? ક્યામતના દિવસે એ સવાલ નહિ હોય કે બીજાઓએ તમારો હક કેટલી હદે અદા કર્યો બલ્કે સવાલ એ થશે કે તમે બીજાઓનો હક કેટલો અદા કર્યો? તમારી ઉપર બીજાઓના શું હક્કો છે? સવાલ એ નહિ થાય કે બીજાઓએ તમારી માફીને કેમ કબુલ ન કરી અને માફ ન કર્યા? બલ્કે સવાલ એ થશે કે તમે લોકોની માફીને કેમ કબુલ ન કરી? માફી માંગવા પછી માફ કેમ ન કર્યા? જો તમારું દિલ એ હદે સખ્ત છે કે તમે એકબીજાને માફી માંગવા છતાં એકબીજાને માફ કરવા તૈયાર નથી તો તમે અલ્લાહની બારગાહમાં પોતાના મોટા મોટા ગુનાહો બાબતે કેવી રીતે માફી માંગી શકો છો?

ખુદાવંદે આલમ કુરઆને કરીમમાં ઈરશાદ ફરમાવે છે:

“જો તમે શુક અદા કરશો તો યકીનન હું વધારો કરી દઈશ.”

(સુરએ ઈબ્રાહીમ: ૭)

શુકીયા અદા કરવાથી હોંસલો વધે છે અને દિલમાં જગ્યા પૈદા થાય છે. સારા કામની કદર થાય છે અને ભવિષ્યમાં નેકી કરવાની દિલમાં ઈચ્છા થાય છે બલ્કે વધારે નેકી કરવાનું દિલમાં પ્રોત્સાહન મળે છે. અગર પતિ-પત્નિ એકબીજાના સારા કામો પર એકબીજાનો આભાર માને તો બન્નેના દિલોમાં મોહુબ્બત પૈદા થાય છે. એક પત્નિ એ પોતાના ઘરની પરિસ્થિતિ વાર્ણવતા કહ્યું: જ્યારે ઘરમાં સાડું કામ થાય છે જેમકે સાડું ખાવાનું પકાવ્યું, તેમના કપડા ઈસ્ત્રી કર્યા તો તેઓ આભાર માને છે. એ જ રીતે જ્યારે તેઓ કોઈ વસ્તુ

લાવે છે તો હું આભાર માનું છું. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલી બીજી એક ઔરતે કહ્યું: અમે તેમના માટે ગમે તેટલું કરી છુટીએ, આજ સુધી તેમણે એકવાર પણ આભાર નથી માન્યો.

દિલમાં સ્થાન પૈદા કરવા માટે આજ સુધી કોઈ ઈન્જેક્શન કે દવા નથી શોધાણી કે જેના ખાવાથી દિલમાં સ્થાન બની જાય. દિલમાં સ્થાન નેકીઓથી અને સેવાઓથી પૈદા થાય છે, નેકીઓનો આભાર માનીને અને સેવાની કદર કરીને દિલમાં સ્થાન પૈદા થાય છે.

(૪) બરાબરીનો રિશતો:

જ્યારે સેવાની વાત આવે છે તો આ જાતની વાતો વારંવાર સાંભળવા મળે છે કે અમારો રિશતો બરાબરીનો છે. અમે એકબીજાના બરોબરીયા છીએ, હુમસર છીએ તો પછી એકબીજાની સેવા શા માટે કરીએ? જ્યારે સંબંધ બરાબરીનો છે તો શા માટે પતિની સેવા કરીએ? શા માટે આભાર માનીએ?

આ બધી પશ્ચિમી વિચારધારાની અસરો છે. શાદી એક પવિત્ર સંબંધ છે, ઝીંદગીનું સુકુન અને ચૈન તેની સાથે જોડાયેલું છે. તે સંબંધ બાકી રહેવો એ સઆદત (સફળતા) છે. બાબત ખિદમત કરવાની નથી બલ્કે બાબત સંબંધને બાકી રાખવાની છે. એક ભાઈ કહેવા લાગ્યા: અગર મારી ઝીંદગી ખરાબ થશે તો શું તેણીની ઝીંદગી ખરાબ નહિ થાય? સવાલ એ છે કે બીજાની ઝીંદગી ખરાબ થવાથી આપણને શું મળશે? શું બીજાની ઝીંદગી ખરાબ થવાથી આપણી ઝીંદગી સારી થઈ જશે? જો સંબંધો બગડશે તો બન્નેની ઝીંદગી હુરામ થશે કે ફક્ત એકની? જો આજના ઝમાનામાં લોકો એટલું જ વિચારી લે કે ફક્ત થોડા જ આભાર અને માફીથી વાત બની શકતી હોય તો જે કામ અમૂક શબ્દોથી થઈ જાય તેમ હોય, તેના ઉપર આખી રાતને શું કામ કુરબાન કરવાની? જો એક શુક્રિયા અને માફીથી વાત બની શકતી હોય તો એક મામુલી ‘હું’ પદ માટે

વાતને શા માટે લંબાવવી અને ઝીંદગી ખરાબ કરવી, ઉંઘ હુરામ કરવી તેમાં શું અકલમંદી છે?

(૫) ટી.વી. અને ઈન્ટરનેટ વિગેરે:

એ વાત બીલકુલ સાચી છે કે પશ્ચિમી દુનિયા સાર્ઈન્સ અને ટેકનોલોજીમાં આપણાથી ઘણી આગળ છે, તેનો અર્થ એ તો નથી કે તેઓ શિસ્ત અને અખ્લાક તથા દીન અને મઝહબમાં પણ બધાથી આગળ છે. ટી.વી., ઈન્ટરનેટ, ફેસબુક, વગેરેના સ્વરૂપમાં જે પ્રોગ્રામ રજુ કરવામાં આવી રહ્યા છે અને જે ફિલ્મો બતાવવામાં આવી રહી છે, તેણે આપણા લગ્નજીવનને ઘણે અંશે અસર કરી છે. પશ્ચિમી દુનિયામાં કાયદેસર રસ્મી શાદીનો રિવાજ બહુજ ઓછો છે. વધારે ભાગે મિત્રતાભર્યા સંબંધો હોય છે. એક કંપનીના બે ભાગીદારોની જેમ. જ્યાં સુધી ફાયદો મળતો રહે છે ત્યાં સુધી ભાગીદારી ચાલુ રહે છે નહિંતર ખતમ થઈ જાય છે. ત્યાંની ઘરેલું ઝીંદગી પણ આવીજ રીતે છે. જ્યાં સુધી દિલ માન્યું ત્યાં સુધી સાથે રહ્યા અને જ્યારે દિલે ચાહ્યું અલગ થઈ ગયા અને બીજા કોઈની સાથે થઈ ગયા.

ભારતમાં આ રીતની પરિસ્થિતિ નથી. અહીં દીન અને મઝહબ છે, શિસ્ત અને અખ્લાક છે, શાદી એક પવિત્ર સંબંધ છે, ઈબાદત છે, અલ્લાહની નઝદીકી છે, દીન અને ઈમાનની હિફાઝત છે. એટલા માટે શાદીની બાબતમાં પશ્ચિમી દુનિયાને અનુસરવું એ બરબાદી સિવાય કશુંજ નથી. તેના સિવાય ટી.વી. વગેરે ઉપર જે પ્રોગ્રામ, જે વાતો બતાવવામાં આવે છે, જે આપસમાં મતભેદો બતાવવામાં આવે છે, તે લડાઈ ઝઘડો કરવાવાળા કલાકાર મોટી મોટી રકમ લઈને ઝઘડો કરે છે જેનો વાસ્તવિક જીવન સાથે કોઈ સંબંધ નથી. જે શબ્દો વાપરવામાં આવે છે, જે વાતો બયાન થાય છે તે બધી લખેલી અને ગોખેલી વાતો હોય છે જેનો હકીકત સાથે

કોઈ સંબંધ નથી. તે બધી જ વાર્તાઓ કાલ્પનિક હોય છે, ત્યાં કોઈ વાત વાસ્તવિક નથી હોતી. પરંતુ શું કરે ઈન્સાન જાહેર ઉપર છેતરાય જાય છે. જાહેરને હકીકત સમજી લે છે અને તેને પોતાની હકીકી ઝીંદગીમાં અપનાવવાની કોશિશ કરે છે.

ટી.વી. અને ઈન્ટરનેટના અખ્લાક ખરાબ કરનારા પ્રોગ્રામો, દીન અને મઝહબને બરબાદ કરવાવાળી સીરીયલો એ નવજવાનોની ઝીંદગી પર ઘણી ખરાબ અસર કરી છે. બુદ્ધીનો તકાઝો એ છે કે આવા પ્રોગ્રામોથી પરહેઝ કરે તથા કાલ્પનિક વાર્તાઓથી પોતાના વાસ્તવિક જીવનને અસરગ્રસ્ત ન થવા દે.

(૬) દુન્યવી ચમક-દમક:

દુનિયાની એક ખુસુસીયત એ છે કે દરેક ચમકતી વસ્તુ સારી લાગે છે. ટી.વી. અને સમાચારપત્રોની જાહેરાતો વસ્તુને એવી શાણગારીને રજુ કરે છે કે એવું લાગે છે કે ઝીંદગી તેના વગર અધુરી છે. જો તે વસ્તુ મળી ગઈ તો બધાજ પ્રશ્નો હલ થઈ જશે, પરંતુ તે વસ્તુ મેળવવી સરળ નથી હોતી, જેટલી તે જાહેર ખબરોમાં આસાન દેખાય છે તેટલું તે વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવી સહેલી નથી હોતી અને જ્યારે તે વસ્તુ પ્રાપ્ત નથી થતી તો આપસમાં વાતો શરૂ થઈ જાય છે. મોહબ્બત ભરી વાતો ટીકા ટીપ્પણીમાં ફેરવાઈ જાય છે અને પરિસ્થિતિ બગડવા લાગે છે. મજાની વાત તો એ છે કે જ્યારે તે વસ્તુ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે તો અમૂક દિવસો પછી વળી એક નવી વસ્તુની ઈચ્છા શરૂ થઈ જાય છે, પછી ચાહે તે કપડા હોય કે ઘરેણા હોય કે બીજી કોઈ વસ્તુ. અમૂક દિવસો પછી તે વસ્તુનું મહત્ત્વ ઘટી જાય છે. લાલચ એવી બલા છે જેનો કોઈ અંત નથી. અગર બન્ને પોતાની આવકને ધ્યાનમાં રાખીને ખરેખર કોઈ વસ્તુની જરૂરત છે તો તે માટે આગળ વધે, એકબીજાનો સાથ આપે તો જે રકમ બચશે તો તે બન્નેને કામ આવશે. સંતોષ કરવાથી પણ આપસની કડવાશ ઓછી થઈ શકે છે.

(૭) તલાકના નુકશાનોથી ગફલત:

ગુસ્સાને પાગલપણાનો એક પ્રકાર કહેવામાં આવ્યો છે. ગુસ્સામાં ઈન્સાન વિચારવાની અને સમજવાની આવડત ગુમાવી દે છે. સામેની સ્પષ્ટ બાબત પણ સમજાતી નથી અને જ્યારે સમજાય પણ છે તો સમય પસાર થઈ ગયો હોય છે. જો ઈન્સાન પહેલેથી તેના નુકશાનોને સારી રીતે જાણી લે અને દરેક પાસાથી તેનો અભ્યાસ કરે તો તબાહી, બરબાદી અને શરમીંદગીથી અને પછતાવાથી સુરક્ષિત રહેશે. નીચે તલાકના અમૂક નુકશાનો તરફ ઈશારો કરીએ છીએ.

(અ) કુંટુંબ અસરગ્રસ્ત થાય છે:

જેવી રીતે શાદી ફક્ત બે વ્યક્તિને નહીં પરંતુ બે કુંટુંબને મેળવે છે તેજ રીતે તલાકથી ફક્ત પતિ-પત્નિનું જીવન અસરગ્રસ્ત નથી થતું બલકે બે કુંટુંબોની ઝીંદગીને અસર કરે છે. કુંટુંબો વચ્ચેના સંબંધો બગડે છે અને મિત્રતા દુશ્મનીમાં ફેરવાઈ જાય છે.

(બ) અવલાદ અસરગ્રસ્ત થાય છે:

અવલાદ અલ્લાહની કિંમતી નેઅમત છે. તેની તરબીયત માં-બાપની જવાબદારી છે. અવલાદ માટે માં અને બાપ બન્નેનું હોવું જરૂરી છે. તલાક થવાથી જ્યારે માં અને બાપ એકબીજાથી જુદા થઈ જાય તો બાળકો બાપની શક્તિથી વંચિત થઈ જાય છે અથવા માં ના પ્યાર અને મોહબ્બતથી વંચિત થઈ જાય છે. બાળકનું શિક્ષણ, સ્વાસ્થ્ય, અખલાક અને શિસ્ત બધા ઉપર અસર પડે છે. તેમના ભવિષ્ય ઉપર અસર પડે છે. જો બાળક બાપની સાથે રહે તો તેમાં તેના ખર્ચાઓનો તો પ્રશ્ન નથી રહેતો પરંતુ જ્યારે બાપ કામ ધંધા માટે ઘરેથી બહાર જાય છે તે સમયે બાળકો અને ખાસ કરીને દિકરીઓની સાર-સંભાળ કોણ રાખશે? બાપમાં ફીતરી રીતે સહન કરવાની શક્તિ ઓછી હોય છે અને અગર બાળક માંની સાથે રહેશે

તો તેના ખર્ચાઓની સાથે સાથે તેના વાલીપણાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થશે. માં ફક્ત ઘરની ચાર દિવારોની અંદર બાળકની દેખરેખ કરી શકે છે પરંતુ ઘરની બહાર નહિ. અવલાદ જે દુનિયાની સૌથી મહાન નેઅમત છે તે આપસના મતભેદના કારણે ખુબજ ખરાબ રીતે અસરગ્રસ્ત થાય છે. કિંમતી વસ્તુની સુરક્ષા માટે કુરબાની આપવીએ માનવતાની નિશાની છે.

(ક) માનસિક અસર:

તલાક પછી બન્નેનું જીવન અસરગ્રસ્ત થાય છે. ક્યારેક ક્યારેક એટલી અસર થાય છે કે દિલ બધી વસ્તુમાંથી ઉઠી જાય છે. કોઈ એક ઉપર પણ ભરોસો અને ચકીન બાકી નથી રહેતું. દરેક ઈન્સાન શંકાશીલ નજર આવે છે. સ્વભાવ ચીડીયો બની જાય છે.

(ડ) બીજી શાદી મુશ્કેલ થઈ જાય છે:

આવા અસરગ્રસ્ત લોકો ક્યારેક એટલી હદે બદગુમાન થઈ જાય છે કે બીજી શાદી માટે કેમેચ કરીને તૈયાર નથી થતા, જ્યારે કે શાદી એ જીવનની જરૂરત છે. મકાનના પડી જવાથી મકાનની જરૂરત પુરી નથી થઈ જતી. પરંતુ બીજી શાદીમાં મુશ્કેલીઓ પૈદા થાય છે. શાદી કરવાવાળા ખુબજ સાવચેતીથી કામ લે છે અને દરેક વાતો ઉપર પ્રશ્નાર્થ ચિહ્ન લાગી જાય છે.

(ઈ) ખુદા અને તેના રસુલ (સ.અ.વ.)ની નારાજગી:

ખુદા અને રસુલ (સ.અ.વ.) એ અમૂક સંજોગોમાં તલાકની જરૂર પરવાનગી આપી છે. પરંતુ ખુદા અને રસુલ (સ.અ.વ.)ની નઝરમાં હલાલ વસ્તુઓમાં સૌથી વધારે નાપસંદ અને તિરસ્કૃત વસ્તુ તલાક છે. હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) ફરમાવે છે:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الْعُرْسُ وَيُبْغِضُ

الْبَيْتِ الذِّي فِيهِ الطَّلَاقُ وَمَا مِنْ شَيْءٍ أَبْغَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ الطَّلَاقِ

‘અલ્લાહ તે ઘરને દોસ્ત રાખે છે જેમાં શાદી અને દુલ્હન હોય છે અને તે ઘરને નાપસંદ કરે છે જેમાં તલાક હોય છે. ખુદાવંદે આલમની નઝદીક સૌથી વધારે નાપસંદ વસ્તુ તલાક છે.’

(અલ કાફી, ભાગ-૬, પા. ૫૪, હ. ૩)

હઝરત અલી ઈબ્ને અબી તાલિબ (અ.સ.) એ રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)થી રિવાયત નકલ કરી છે કે આપ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

تَزَوُّجًا وَلَا تُطَلِّقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَرُ مِنْهُ الْعَرْشُ

‘શાદી કરો. તલાક ન આપો કારણકે તલાકથી અર્શ ધુજી જાય છે.’

(અવાલીયુલ આલી, ભાગ-૨, પા. ૧૩૯, હ. ૩૮૭)

ઈસ્લામે તલાકની પરવાનગી આપી છે પરંતુ એ પરિસ્થિતીમાં જ્યારે ખરેખર સાથે ઝીંદગી જીવવાની કોઈપણ શક્યતા ન રહી હોય. નહિતર ફક્ત પોતાના હું-પદ માટે અથવા માં-બાપના હું પદ માટે અથવા સામાજિક હોદ્દાના કારણે અથવા તો કોઈ બીજાની મોહબ્બત માટે તલાક આપવું એ અર્શો ઈલાહીને ધુજાવી નાખે છે, જેનું પરિણામ કયામતમાં સારું નહીં આવે.

(૮) માં-બાપની દખલ:

રોજબરોજની વાતો અને અનુભવોથી એ બાબત સામે આવી છે કે શાદી પછી છોકરા અને છોકરી વચ્ચે જે સંબંધ બગડે છે, તેનું

એક મોટું કારણ માં-બાપ છે. ખાસ કરીને માતા અથવા કુંટુંબના બીજા કોઈ વડીલની નકામી દખલ છે.

એ વાત ખુબજ સારી રીતે મગજમાં રહેવી જોઈએ કે માં બાપની ઈતાઅત ચકીનન અવલાદ ઉપર વાજબ છે અને તેમની સાથે નેક વતણુક પણ જરૂરી છે પરંતુ આ ઈતાઅત અસિમિત નથી બલકે સિમિત છે. શાદી પછી છોકરી ઉપર પોતાના પતિની ઈતાઅત વાજબ છે, માં-બાપની નહીં. એ વાત બધા જાણે છે અને ખુબજ સારી રીતે જાણે છે કે છોકરી શાદી પછી પોતાના પતિની પરવાનગી વગર ઘરની બહાર ડગલું પણ નથી માંડી શકતી અને પતિની ઈચ્છા વગર કોઈને ઘરમાં મહેમાન પણ નથી બનાવી શકતી. જ્યારે કે પતિને બહાર જવા માટે પતિની પરવાનગીની જરૂર નથી. પરંતુ પતિને હેરાન કરવા કે તકલીફ આપવા માટે માં-બાપની ઈતાઅત કરવી જરૂરી નથી. બલકે માં-બાપ અગર પતિને તલાક આપવાની વાત કરે અને તલાક ન આપે તો આક કરવાની વાત કરે તો પણ માં-બાપની ઈતાઅત વાજબ નથી અને આ રીતે કહેવાનું ન માનવું એ માં-બાપની નાફરમાનીમાં ગણાશે નહિં.

શાદી પછી પતિની મરઝી વગર છોકરીનું તેના માં-બાપના કહેવાથી તેઓના ઘરમાં રહેવું અને પોતાના પતિની સાથે ન રહેવું પણ શરીઅતની દ્રષ્ટિએ યોગ્ય નથી.

ઘણા કિસ્સાઓ છે જ્યાં છોકરીઓ પોતાના પતિની સાથે રહેવા માંગે છે પરંતુ તેણીના માં-બાપ પરવાનગી નથી આપતા. આવી પરિસ્થિતિમાં માં-બાપની ઈતાઅત જરૂરી નથી, બલકે પતિની સાથે જવું અને તેની સાથે રહેવું વાજબ અને જરૂરી છે. રિવાયતોના આધારે જ્યાં સુધી પતિ પોતાના પતિની પરવાનગી વગર ઘરની બહાર રહેશે, ફરિશતાઓની લાનત થતી રહેશે અને જ્યાં લાનત હોય ત્યાં બરકત અને સુકુનનું અસ્તિત્વ પણ નથી હોતું.

શાદી પછી માં-બાપ અને ખાસ કરીને માંની જવાબદારી ફરીયાદ કરવા પર છોકરીને હિંમત અને પ્રોત્સાહન આપવું નથી બલ્કે તેને ધીરજ, સબ્ર અને સહનશીલતાની નસીહત કરવું છે અને સેવા કરીને દિલ જીતવાની રીત બતાવવી છે. તેણીની તરફથી વકીલ બનીને ફરિયાદોને વધારીને રજુ કરવી અને બીજાઓને વાર્ણવવી નથી.

આજે બની એ રહ્યું છે કે માં-બાપ અને ખાસ કરીને માં પોતાના સંતાનનો વકીલ બની જાય છે. સામાન્ય વાતને સજાવીને અને વધારી ચડાવીને રજુ કરે છે અને પોતાની અવલાદને સાચી ગણાવે છે અને સામેવાળાને ખોટા અને ઝાલીમ સાબીત કરે છે. પરિસ્થિતિ બગડી જાય છે, ગલતફહેમીઓ, ફરિયાદો તોહમતોમાં બદલાઈ જાય છે અને વાતનું વતેસર થઈ જાય છે. બન્ને પક્ષો તરફથી એવી વાતોનો વધારો કરી દેવામાં આવે છે જેનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી હોતું. આવી પરિસ્થિતિમાં કેવી રીતે કોઈ એ વાતની માફી માંગે કે જે તેણે કરી જ નથી? જો માં-બાપ શાદી પછી પોતાના સંતાનોના લગ્નજીવનમાં અને આપસી સંબંધમાં દખલ ન દે અને તેઓને એકબીજાની સાથે ઝીંદગી જીવવાનો અને એકબીજાને સમજવા અને એકબીજાની સાથે પરિસ્થિતિને એડજેસ્ટ થવાની તક આપે, ખુદ તેમને જ પોતાના પ્રશ્નો ઉકેલવાનો મોકો આપે તો વાત આગળ નહીં વધે.

આ બાબતે એક મહત્ત્વની જવાબદારી પતિ પત્નિની એ છે કે તેઓ એકબીજાને માન આપે, એકબીજાની ઈઝઝત કરે, એક બીજા પર ભરોસો કરે. બેડરૂમની વાતો બહાર ન થવી જોઈએ. તાકમાં રહેવાવાળાને તે વાતો વાર્ણવીને તેઓના હોંસલો ન વધારે. માં-બાપને હાથ જોડીને વિનંતિ છે કે જો તેઓ પોતાના સંતાનોના ઘરને આબાદ જોવા માંગતા હોય તો તેઓના લગ્નજીવનના મામલામાં નકામી દખલ ન દે, મુશ્કેલીઓ અને સપ્તીઓ સહન કરવામાં તેઓને પ્રોત્સાહન આપે અને તેઓનો હોંસલો ભાંગી ન નાખે.

(૯) ગરમ સ્વભાવ:

ઝમાનાની પરિસ્થિતિ કંઈક એવી થઈ ગઈ છે કે લોકો ખુબજ જલ્દી ગરમ થઈ જાય છે. બહુજ જલ્દી ગુસ્સે થઈ જાય છે અને કાબુમાંથી બહાર ચાલ્યા જાય છે. આજના લગ્નજીવનમાં આ ગુસ્સાવાળા સ્વભાવનો ખુબજ ફાળો છે જ્યારે જવાળા ભડકશે તો આગ તો લાગશે અને જ્યારે આગ લાગશે તો ધુમાડો ઉઠશે અને વસ્તુઓ ખાક થઈ જશે. તાલીમ અને તરબીયતની આજની વ્યવસ્થા કંઈક એવી છે કે ધીરજ અને સહનશક્તિ ઘટતી જાય છે. વાત વાત ઉપર ગુસ્સો વધતો જાય છે. આ ગુસ્સાની અસર બીજા ઉપર શું થાય છે એ તો એક અલગ બાબત છે ખુદ પોતે તે ગુસ્સાથી કેટલો અસરગ્રસ્ત થાય છે? ખુદ પોતાની હૈસીયત અને વ્યક્તિત્વ દાગદાર થાય છે. ઘરેલું ઝીંદગી તબાહ અને બરબાદ થઈ જાય છે.

ગુસ્સો ઈન્સાનના સ્વભાવમાં છે તે તેની ફિતરતમાં છે. અગર ગુસ્સો નથી તો તેની ગયરત અને એહમીયત નથી. પરંતુ ગુસ્સાનો સાચો ઉપયોગ કરવો એ ઈન્સાનની ખુબી છે. નિષ્ણાંતોનું કહેવું છે કે જ્યારે પણ ગુસ્સો આવે તો બસ એટલું નક્કી કરો કે તરતજ ગુસ્સો નહીં કરીએ બલકે ૫ મીનીટ પછી ગુસ્સો કરશું. તમે ફક્ત ૫ મીનીટ ગુસ્સો ન કરો અને તેના ઉપર કાબુ રાખો પછી તમને સ્વતંત્રતા છે. ફક્ત ૫ મીનીટ સબ્ર કરી લો અને પછી જુઓ સંજોગો કેવી રીતે બદલાય છે. હવે આ કિસ્સાને ખુબજ ધ્યાનથી વાંચો અને આ એક ગરમ સ્વભાવના પતિ-પત્નિનો કિસ્સો છે.

લગભગ ૩-૪ વર્ષ પહેલા દરરોજ મારા ગુસ્સામાં વધારો થતો જતો હતો. માનસિક હાલત દિવસેને દિવસે વધારે ખરાબ થતી જતી હતી. દરેક બાજુથી કમઝોરી અને બીમારીએ ઘેરી લીધી હતી. જુદા જુદા ડોક્ટરોનો ઈલાજ કરી લીધો પરંતુ કંઈ પણ ફાયદો થતો ન

હતો. માનસિક ડોકટરોને પણ દેખાડયુ પરંતુ કંઈજ અસર ન થઈ. વાત વાત ઉપર છોકરાઓ ઉપર ગુસ્સો અને પતિ સાથે લડાઈ રોજનો ક્રમ બની ગયો હતો. જ્યારે ગુસ્સો ઠંડો થતો તો પોતાની હાલત ઉપર અફસોસ થતો. શરમીંદગીનો અનુભવ થતો. પ્યારા પ્યારા બચ્યાઓ ઉપર દયા આવતી.

મારી માતા પણ વારંવાર સમજાવે છે કે આટલો ગુસ્સો ન કર. પતિની ઈઝઝત કર અને તેનો એહતેરામ કર અને બચ્યાઓ પર રહેમ કર. આ રીતે ગુસ્સો કરવાથી અને રાડો પાડવાથી કેવી રીતે કામ ચાલશે? ઘર તબાહ અને બરબાદ થઈ જશે. બચ્યાઓ બગડી જશે. મારા ઉપર તેમની કોઈ વાતની કોઈ અસર થતી ન હતી. હું ઈચ્છતી હતી કે ગુસ્સો ન કરું પરંતુ ગુસ્સો મારા કાબુમાં ન હતો. એક દિવસનો બનાવ સાંભળો.

એક દિવસ મારી અને મારા પતિ વચ્ચે એક સાવ સામાન્ય બાબત ઉપર ઝઘડો થઈ ગયો. વાત ફક્ત એટલી હતી કે તેઓ કહી રહ્યા હતા કે ‘ચાલો દાદીને મળી આવીએ’ મે કહ્યું બીલકુલ નહી. હું તો નહીજ આવું. વાત આગળ વધી ગઈ અને મે ચપ્પલ ઉપાડીને બચ્યાના માથા ઉપર મારી દીધું. ચપ્પલ તેના માથા ઉપર ન વાગતા બારીના કાચ ઉપર વાગ્યું અને કાચ તૂટી ગયો અને તે ચપ્પલ ઘરની બહાર એક શખ્સના માથા ઉપર વાગ્યું પછી જે શરમીંદગી અનુભવવી પડી તેને શું બયાન કરું!!

જોગાનુજોગ મારા પતિ પણ ઓછા ખરાબ સ્વભાવના ન હતા. જે સમયે તેઓ બચ્યાઓને ઘરકામ (હોમવર્ક) પુછતા હતા ત્યારે જાણે ક્યામત ઉભી થઈ જતી અને બચ્યાઓને માર પડતી હતી અને તેમની ખુબજ ખરાબ રીતે ઘોલાઈ થતી હતી. જો હું કંઈ બોલતી તો ખીજાઈને મને પણ ત્યાંથી દુર કરી દેતા હતા.

આજ માહોલમાં અમારું જીવન વીતી રહ્યું હતું. ઘરમાં રોજ એક ક્યામત થતી અને અંતે શરમીંદગી સિવાય કંઈ ન મળતું. પરંતુ તે

શરમોદગીનો કોઈ ફાયદો ન થતો. બચ્યાઓ પણ તે રોજંદા લડાઈ ઝઘડાથી કંટાળી ગયા હતા.

જોગાનુજોગ એક દિવસ એક પ્રોગ્રામ જોવાની તક મળી જેનો વિષય હતો ‘ગુસ્સા ઉપર કેવી રીતે કાબુ મેળવવો’ તે આ રીતે બયાન કરી રહ્યા હતા.

‘ઈન્સાને પોતાના ગુસ્સા ઉપર કાબુ રાખવો જોઈએ. સૌથી વધારે બહાદુર એ છે જે પોતાના ગુસ્સા ઉપર કાબુ મેળવે. જે કોઈ લોકોને પોતાના ગુસ્સાથી સુરક્ષીત રાખે છે તે કયામતના દિવસે અદલાહના ગઝબ અને ગુસ્સાથી સુરક્ષીત રહેશે. ઘરની સ્ત્રીઓએ ગુસ્સો ન કરવો જોઈએ. પોતાના પતિ અને પોતાના બાળકોને પોતાના ગુસ્સાથી સુરક્ષીત રાખવા જોઈએ. બસ આપને એટલી વિનંતી છે કે જ્યારે પણ આપને ગુસ્સો આવે તો ૫ મીનીટ માટે તેને ટાળી દો. ગુસ્સો કરવામાં ફક્ત ૫ મીનીટ મોડું કરો. તમે યકીન કરો ફક્ત અમૂક વાર પ્રેક્ટીસ કરવાથી, અમલ કરવાથી તમે તમારા ગુસ્સા પર કાબુ મેળવી લેશો અને અત્યારથીજ નક્કી કરી લો.’

હું શું કહું કે તે નસીહતે મારા ઉપર શું અસર કરી. એક રોવાની હાલત મારા ઉપર તારી થઈ ગઈ. વિતેલી વાતો એક એક કરીને યાદ આવતી રહી. બચ્યા અને પતિની સાથેનો ઝુલ્મ અને દુરવ્યવહાર યાદ આવતો રહ્યો અને હું મોઝે સુધી રોતી રહી.

મે તે નસીહત ઉપર ગંભીરતાપૂર્વક અમલ કર્યો. ખુદ માઝું ટેન્શન ઓછું થયું. ઘરનો માહોલ સુધર્યો. હવે ન માથામાં દુખાવો છે ન બીમારી છે, ન ઈલાજની જરૂરત છે અને ન તો ડોક્ટર અને

ન દવા. ઘરમાં મોહબત છે, પ્યાર છે, એક બીજાની ઈઝઝત અને એહતેરામ છે.

જે ઘરને મારા ગુસ્સાએ જહન્નમ બનાવી દીધું હતું તેને મારા બદલાવ અને ગુસ્સા પર કાબુ રાખવાના કારણે જન્નત બની ગયું. હવે હું ન કોઈ ડોક્ટર પાસે જાઉં છું અને ન કોઈ દવા લઉં છું. ઘરનો માહોલ શાંતિમય થઈ ગયો છે અને દરેક તેમાં ખુશ છે.

શું આ મુશ્કેલીઓ દૂર થઈ શકે છે?

આ અમૂક બાબતો હતી જે આજની નવી નસ્લની વિવાહીત જીવનને અસર કરી રહી છે. એ વાત ધ્યાનમાં રાખતા કે જ્યારે દર્દ છે તો તેની દવા પણ જરૂર હોય અને પ્યાસ છે તો પાણીનું અસ્તિત્વ જરૂર હોય.

સવાલ એ છે કે વિવાહીત જીવનની આ મુશ્કેલીઓ ઈલાજ શું છે? આ મુશ્કેલીઓને બે રીતે દૂર કરી શકાય છે.

(૧) બિન ઈસ્લામીક ઉપાય

(૨) ઈસ્લામીક ઉપાય

નીચે બન્ને ઉપર ટૂંકમાં ઈશારો કરીએ છીએ.

(૧) બિન ઈસ્લામીક ઉપાય:

(અ) જાદુ વિગેરે:

અમૂક લોકો આ મુશ્કેલીઓમાં જાદુ-ટોણા અને કીયાકર્મોનો આધાર લે છે. બાબા, ભુવા અને નથી ખબર ક્યા ક્યા લોકો પાસે જાય છે. સમય અને પૈસા બરબાદ કરવાની સાથો સાથ દીન અને ઈમાનને પણ બરબાદ કરે છે.

હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) એ પોતાના બાપદાદાઓથી અને તેમણે રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)થી રિવાયત નકલ કરી છે:

આપ (સ.અ.વ.) એ એક ઔરતના સવાલના જવાબમાં ફરમાવ્યું: તેનો સવાલ એ હતો કે 'મારો પતિ મારી સાથે સખ્તીથી વર્તે છે. મેં તેને મારા માટે નરમ વલણનો બનાવવા માટે જાદુનો આધાર લીધો છે. શું આ કામ યોગ્ય છે?'

આપ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું: ‘વાય થાય તારા પર. તે તારા કામથી ઝમીન અને દરીયાઓને ખરાબ કર્યાં. ખુદાવંદે આલમના શ્રેષ્ઠ મલાએકા અને આસમાન તથા ઝમીનના ફરીશતાઓ તારા ઉપર લાનત મોકલી રહ્યા છે.’

આ સાંભળીને તે ઔરતે રોઝા રાખવાનું, નમાઝો પઢવાનું શરૂ કરી દીધું, પોતાના માથાના વાળ કપાવી નાખ્યા, જાડો બરછટ લીબાસ પહેરવાનું શરૂ કરી દીધું (જેથી ખુદા તેના ગુનાહોને માફ કરી દે).

જ્યારે રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)ને ખબર મળી તો ફરમાવ્યું: ‘ખુદા તે વાતોથી તેને માફ નહીં કરે.’

(વસાએલુશશીયા, ભાગ-૨૦, પા. ૨૪૭)

આજકાલ આ રીતની વાતોનો રીવાજ ઘણોજ આમ થઈ ગયો છે. લોકો જાદુ-ટોણાનો આધાર લે છે. જગ્યાએ જગ્યાએ તેની જાહેરખબરો નજર આવે છે. લોકો અલ્લાહ અને રસુલના બદલે આવી વાતો પર ભરોસો કરવા લાગ્યા છે અને આખી ઝીંદગી દોડતા રહે છે અને ઝીંદગીના હાલાત ખરાબ કરતા રહે છે. ઈસ્લામે જાદુ-ટોણાની પરવાનગી નથી આપી. જો જાદુ વગેરેથી પરિસ્થિતિ સુધરી શકતે તો આટલા મતભેદો ન હોત અને ઘરો આ રીતે બરબાદ ન થતા હોત એટલા માટે જાદુ વગેરેથી સખ્તાઈથી પરહેઝ કરવી જોઈએ.

(બ) સખ્તાઈ:

અમૂક લોકોના ખોટા ખ્યાલ છે કે ઘરમાં સખ્તાઈ કરવાથી પરિસ્થિતિ સુધરે છે. આ ફક્ત એક ભ્રમણા છે. તેનો હકીકત સાથે કોઈ સંબંધ નથી. એ સિવાય દીને ઈસ્લામે એકબીજા પર ઝુલ્મ અને સખ્તી કરવાની પરવાનગી નથી આપી.

અલ્લાહે જ્યારે જ. મુસા (અ.સ.)ને ફીરઔન જેવા ઝાલીમ અને જાહીર તથા ખુદાઈનો દાવો કરવાવાળાની પાસે મોકલ્યા તો કહ્યું:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا

‘અય (મુસા અ.સ. અને હારૂન અ.સ.) તમે બન્ને ફીરઔનની સાથે નરમાશથી વાત કરજો.’

પયગમ્બરે અકરમ (સ.અ.વ.)ની એક સીફત એ બયાન કરવામાં આવી છે કે

وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

‘તમે તે લોકો સાથે નરમ દીલ થયેલા છો. જો તમારો લહેજો કડકાઈવાળો હોત તો તે લોકો તમારી પાસેથી ચાલ્યા જાત.’

જ્યારે દીને ઈસ્લામ કાફીરો, મુશરીકો અને ખુદાઈનો દાવો કરવાવાળાની સાથે પાણ નરમીથી વર્તવાનો હુકમ આપી રહ્યો છે તો તે ઘરેલુ જીવનમાં સખ્તીની પરવાનગી કેમ આપી શકે. આના આધારે:-

- (૧) ઈસ્લામે ઝુલ્મ અને સખ્તીની પરવાનગી નથી આપી.
- (૨) ઝુલ્મ અને સખ્તીની સામે ક્યામતના દિવસે જવાબ આપવો પડશે.
- (૩) સંબંધો વધારે ખરાબ થશે.
- (૪) ડર પ્રગતિના રસ્તાને રોકી દે છે.
- (૫) ઘરનો માહોલ ખરાબ થાય છે.
- (૬) બાળકોની તરબીયત ઉપર ખરાબ અસર પડે છે.
- (૭) અલ્લાહ અને રસુલ (સ.અ.વ.) નારાઝ થાય છે.
- (૮) બરકતો અને તવફીકો ઓછી થઈ જાય છે.

(ક) ફરીયાદો તથા કેસ કરવો:

અમૂક લોકો ફરીયાદો કરવા લાગે છે. ક્યારેક પોતાનાઓથી તો ક્યારેક પોલીસ સુધી પહોંચી જાય છે. પોલીસ સ્ટેશન જવા લાગે છે. ત્યાં સુધી કે મામલો કોર્ટ સુધી પહોંચી જાય છે. તેનાથી સંબંધો તો સુધરતા નથી બલ્કે વધારે બગડી જાય છે. ફાયદો પોલીસ અને વકીલને થાય છે અને સમય, પૈસા તથા ઈઝઝત આપણી બરબાદ થાય છે.

આના સિવાય ફરિયાદ અને કેસ કરવામાં બીજા ઘણા હરામ કામો કરવા પડે છે જેમકે ખોટું બોલવું પડે છે, ખોટી કસમ ખાવી પડે છે, ખોટી ગવાહી આપવી પડે છે, ગીબત, તોહમત બધા ગુનાહો આચરવા પડે છે.

એટલા માટે કે ભારતની કોર્ટમાં અને પોલીસ સ્ટેશનમાં ત્યાં સુધી કેસ બનતોજ નથી જ્યાં સુધી એક સાચી વસ્તુની સાથે ઘણા જુઠ ન બોલવામાં આવે, તોહમતો ન લગાવવામાં આવે, ખોટી કલમો લાગુ ન પાડવામાં આવે અને આ બધા હરામ કામો ફક્ત એક વખત નહીં પરંતુ વારંવાર અંજામ આપવા પડે છે.

પવિત્ર દીન ઈસ્લામે મઝલુમને ફરિયાદનો હક જરૂર આપ્યો છે પરંતુ જુઠ, તોહમત અને આરોપની પરવાનગી નથી આપી.

ભાગ્યેજ કોઈ એવા કેસ જોવા મળે છે કે કોર્ટમાં ગયા પછી હાલાત સુધર્યા હોય. બલ્કે જે આશા હતી તે પણ ખતમ થઈ જાય છે. તે સિવાય અગર કોર્ટે તલાક કરાવી જ દીધી જો કે તે તલાકમાં તલાકની શર્તો નથી જોવા મળતી એટલા માટે તે તલાક સહીહ પણ નથી અને આવી તલાકથી શાદીનો સંબંધ કપાઈ નથી જતો.

(૨) ઈસ્લામીક ઉપાય:

(અ) દોઆ અને તવસ્સુલ:

અલ્લાહથી વધારે કોઈ તેના બંદાઓ ઉપર મહેરબાન નથી, અલ્લાહ અને રસુલ (સ.અ.વ.) ક્યારેય પણ કોઈના પણ ઘરને તૂટતું જોવા નથી ઈચ્છતા.

એક ઔરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.)ની ખિદમતમાં હાજર થઈ અને કહેવા લાગી: ફરજંદે રસુલ (સ.અ.વ.)! મારો પતિ મને પસંદ નથી કરતો, હું શું કરું?

આપે જવાબ આપ્યો:

عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ

‘જા નમાઝે શબ પઢ.’

તે ઔરત થોડા દિવસો પછી ફરી ઈમામ (અ.સ.)ની પાક ખિદમતમાં હાજર થઈ. ફરજંદે રસુલ (સ.અ.વ.)! હું આપની ખુબજ આભારી છું. હવે મારો પતિ મને ખુબજ ચાહે છે અને મારાથી વધારે હવે કોઈને નથી ચાહતો.

ઈમામ (અ.સ.)એ ફરમાવ્યું:

‘અલ્લાહ તે ઔરત ઉપર રહેમ કરે જે વહેલી સવારમાં ઉઠે અને પોતાના પતિને પણ જગાડે અને તે પતિ ઉપર પણ રહેમ કરે જે વહેલી સવારે ઉઠે અને પોતાની પત્નિને જગાડે અને નમાઝે શબ પઢે.’

(એહકામે ખાનવાદેહ, ભાગ-૨, પા. ૨૦૯)

ખુદાવંદે આલમ ‘મોકલ્લેબલ કોલુબ’ છે. બેશક આપણા દિલો ઉપર અલ્લાહનો ઈખ્તેયાર આપણા ખુદ કરતા ઘણો વધારે છે.

અદલાહની બારગાહમાં દોઆ કરવાથી દિલ પરિવર્તન થઈ જાય છે. નફરત મોહબ્બતમાં અને દુશ્મની દોસ્તીમાં બદલાઈ જાય છે.

(બ) પોતાને તે જગ્યાએ મુકીને વિચારવું:

અમીરૂલ મોઅમેનીન અલી ઈબ્ને અબી તાલિબ (અ.સ.) એ પોતાના પુત્રને વસીયત કરી:

‘નૂરે નઝર! મારી વસીયતને ધ્યાનથી સમજો. પોતાના નફસને પોતાની અને બીજાઓની વચ્ચે માપદંડ બનાવો અને બીજાઓ માટે તેજ પસંદ કરો જે પોતાના માટે કરો છો અને તે જ વાતોને બીજા માટે નાપસંદ કરો જે તમને પોતાને સારી નથી લાગતી. બીજાઓ ઉપર ઝુલ્મ ન કરો જેવી રીતે તમે પોતાના પર થતા ઝુલ્મને પસંદ નથી કરતા. બીજાઓ સાથે એજ રીતે સારપથી વર્તો જેવી રીતે તમે ઈસ્છો છો કે બીજાઓ તમારી સાથે સારપથી વર્તે.’

(બેહારૂલ અન્વાર, ભાગ-૭૭, પા. ૨૦૫, હ. ૧)

હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) એ ફરમાવ્યું:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوَرَاةِ ابْنِ آدَمَ كُنْ كَيْفَ شِئْتَ كَمَا تَدِينُ تُدَانُ

‘તોરેતમાં લખેલું છે કે આદમના ફરઝદ! જે રીતે યાહો છો રહો. જે રીતે તમે વર્તશો તેવી જ વર્તણુંક તમારી સાથે કરવામાં આવશે.’

(અલ કાફી, ભાગ-૨, પા. ૧૩૮, હ. ૪)

ઘણા દિવસોથી ઉંઘ નથી આવતી. આખો દિવસ બેચેની અને વ્યાકુળતા રહે છે. ખાવાનું ખાવું દિલને પસંદ નથી. મનને શાંત કરનારી દવાઓ ખાઈ રહી છું પરંતુ સુકુનનું નામોનિશાન નથી.

આ બધું મારી સાસુના કારણે છે. ખુબજ બદઅપ્લાક ઔરત છે. તેની અપેક્ષાઓ!!! બાપરે અલ્લાહની પનાહ. નથી ખબર કે મારાથી શું ઈચ્છે છે! બધુ કરવા છતાં મારાથી નારાજ રહે છે. મેણા-ટોણા સંભળાવ્યા કરે છે. તેણે મારા જીવનમાં ઝેર નાખી દીધું છે. જ્યારે હું ઘરની બહાર જાવ છું તો તેણી મારા રૂમમાં આવે છે અને કબાટની તલાશી લે છે. હું બધી વસ્તુઓ બરાબર ગોઠવીને જાવ છું તો તેણી બધુ વેરવીખેર કરી નાખે છે. દર વખતે કંઈકને કંઈક લાગેલું જ રહે છે. ઝીંદગી અઝાબ બની ગઈ છે.

હવે સહન નથી થતું. સબ્ર કરવાની પણ એક હદ હોય છે! મે મારા પતિને કહી દીધું છે કે બસ હવે બહું થઈ ગયું. હવે બે માંથી એક ચુંટી લો. હું તમારી માંની સાથે નહી રહી શકું. એક અલગ ઘર લઈ લો. આ રોજ રોજની રકજક સારી નથી લાગતી. અથવા તો તમારી માતાને તમારા બીજા ભાઈના ઘરે મોકલી દો. તે પણ તેણીનીજ અવલાદ છે. તેમનો પણ કંઈક હક બને છે. મહેરબાની કરીને મારા પર રહેમ કરો. હવે આનાથી વધારે હું સહન નથી કરી શકતી.

એક દિવસ મારો ૧૨ વર્ષનો પુત્ર સ્કુલેથી પાછો આવ્યો તો મારા ગળામાં બાહોં નાખીને કહેવા લાગ્યો. મમ્મી જ્યારે હું મોટો થઈશ તો હું શાદી નહી કરું. મે પુછ્યું વ્હાલા દીકરા શા માટે? તેણે કહ્યું: ના મમ્મી હું શાદી નહી કરું. મે પુછ્યું: મારા લાલ પણ શા માટે?

તેણે જવાબ આપ્યો: મમ્મી મારે પણ તમને એક દિવસ આ ઘરથી બહાર કાઢવા પડશે. જો તેણી તમારી સાથે રહેવા તૈયાર ન થઈ તો મારું શું થશે? શક્ય છે કે તે આવનારી એક દિવસ મને કહે કે પસંદ કરો યા તો હું યા તમારા મમ્મી. એટલા માટે હું શાદી નહી કરું.

પુત્રની વાત સાંભળીને એક જોરદાર જટકો લાગ્યો, શ્વાસ અટકી ગયો. મારી ઝાતમાં જ અમૂક સમય માટે ખોવાઈ ગઈ. નહીં મારે હિમ્મત કરવી જોઈએ અને મારા પુત્રની સામે પેશ કરવું જોઈએ કે એક પત્નિ કેવી રીતે પોતાની સાસુની ખિદમત કરે છે. મેં મારી ઝાતને બદલી.

હવે હું સાસુને રસોડામાં જવા નથી દેતી. તેમની સાથે જ ખાવાનું ખાવ છું. તેણીની બધી વાતોને સહન કરું છું અને ખિદમત કરું છું. પોતાના પતિને તેણીનો ખ્યાલ રાખવાની વારંવાર ભલામણ કરતી રહું છું. તેમને કહું છું કે જ્યારે તમે કામ પરથી ઘરે આવો તો સૌથી પહેલા પોતાની માતાના રૂમમાં જાવ, મુલાકાત કરો, તેમની સાથે બેઠો.

આ બદલાવને હજુ અમૂક અઠવાડીયા જ પસાર થયા હતા કે મારા ઘરની પરિસ્થિતિ બદલાઈ ગઈ. મારું ટેનશન દૂર થઈ ગયું. દવાઓ પણ બંધ થઈ ગઈ. જીવનમાં એક પ્રકારની ખુશી મહેસુસ થવા લાગી. ઝીંદગી શાંતિમય બની ગઈ. ભુતકાળની બધી ફરિયાદો દૂર થઈ ગઈ.

એક દિવસ મારી સાસુએ મને કહ્યું: અવાજ પ્રેમભર્યો હતો: વહું હું આની પહેલા તને મારી દુશ્મન માનતી હતી. હવે મને એહસાસ થાય છે કે મારું માનવું ખોટું હતું.

જો આપણે એ જોવા ઈચ્છતા હોઈએ કે આવતી કાલે આપણા બુઢાપામાં આપણો ઢિકરો આપણી સાથે કેવી રીતે વર્તશે? આપણી વહુ કેવી વર્તણુંક કરશે? તો આજે આપણે જોઈએ કે આપણે આપણી સાસુ સાથે કેવી રીતે વર્તી રહ્યા છીએ!! આપણા સાસરાવાળાઓ સાથે આપણું વર્તન કેવું છે? પયગમ્બરે અકરમ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું છે:

‘પોતાના વાલેદૈન સાથે નેકીથી વર્તો જેથી તમારી
અવલાદ તમારી સાથે નેકીથી વર્તશે.’

(ક) આપસી વાતચીત:

એ એક હકીકત છે કે જ્યાં સુધી પતિ અને પત્નિ પોતે એકબીજા સાથે સંબંધ બાકી રાખવા ન ચાહે અને એકબીજા સાથે રહેવા ન ઈચ્છે મોટામાં મોટા અવલીયા (અ.સ.)ની નસીહત અને ભલામણ પણ ઉપયોગી નથી થતી. જો નીચેની વાતોને ધ્યાનમાં રાખે તો વાત સુધરી શકે છે.

(૧) આમાંથી કોઈ એક પણ મઅસુમ નથી. એટલે દરેકથી ભુલ થઈ શકે છે. મોટી મોટી ભુલો થઈ શકે છે અને વારંવાર પણ થઈ શકે છે.

(૨) બન્ને બાજુથી જે ભુલો થઈ છે તેના વિષે એકબીજાથી માફી માંગે અને ભવિષ્યમાં તેની ભરપાઈ કરવાની કોશિશ કરે.
હઝરત અલી ઈબ્ને અબી તાલિબ (અ.સ.) ફરમાવે છે:

الْمَعْدِرَةُ بُرْهَانُ الْعَقْلِ

‘માફી માંગવું એ અક્લની દલીલ છે.’

(તસ્નીફે ગોરૂલ હીકમ, પા. ૪૪૭, હ. ૧૦૨૩૪)

અમીરૂલ મોઅમેનીન (અ.સ.) ફરમાવે છે:

مَنْ أَحْسَنَ الْإِعْتِدَارِ اسْتَحَقَّ الْإِغْتِفَارَ

‘જે શ્રેષ્ઠ રીતે માફી માંગે છે તો તે માફ કરી દેવાનો
અને બખ્શીશનો હકદાર છે.’

(તસ્નીફે ગોરૂલ હીકમ, પા. ૧૮૫, હ. ૩૮૧૮)

૧) માફીને કબુલ કરવી:

ખુદાવંદે આલમે હઝરત મુસા (અ.સ.) પર વહી કરી કે: અય મુસા! મે તમારા હુકમાં ત્રણ કામ કર્યા છે. તમે પણ ત્રણ કામ કરો. જ. મુસા (અ.સ.) એ પુછ્યું: તે કામો કયા છે? ખુદાવંદે આલમે ફરમાવ્યું:

પહેલું: મે તમને ખુબજ નેઅમતો આપી પરંતુ તમારા ઉપર એહસાન નથી જતાવ્યો. એટલા માટે જ્યારે તમે મારી મખ્લુકને કોઈ ચીઝ આપો તો તેનો એહસાન ન જતાવો.

બીજું: તમે જે પણ કરો અગર મારી પાસે માફી માંગો છો તો હું કબુલ કરી લઉ છું. એટલા માટે જ્યારે મારી મખ્લુક તમારા ઉપર ઝુલ્મ કરે અને પછી માફી માંગે તો તેની માફીને કબુલ કરી લો.

ત્રીજું: હું તમારી પાસે ભવિષ્યમાં આવનારી કાલનો અમલ નથી માંગતો એટલા માટે તમે પણ ભવિષ્યનું રીઝક ન માંગો.

(અલ મવાએઝુલ અદદીયા)

હઝરત અલી ઈબ્ને અબી તાલિબ (અ.સ.) ફરમાવે છે:

أَعْرِفِ النَّاسَ بِاللَّهِ أَعَدَّ لَهُمُ لِلنَّاسِ وَإِنْ لَمْ يَجِدْ لَمْ
يَجِدُوا لَهُمْ عُدْرًا

‘અલ્લાહની સૌથી વધારે મઅરેફત એ રાખે છે જે લોકોની સૌથી વધારે માફીને કબુલ કરશે ભલે પછી તેનું કોઈ યોગ્ય કારણ ન પણ હોય.’

(તસનીફો ગોરઝલ હેકમ, પાના નં. ૨૪૫, હદીસ નં. ૫૦૧૧)

હઝરત અમીરુલ મોઅમેનીન (અ.સ.) ફરમાવે છે:

شَرُّ نَاسٍ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَلَا يُقْبِلُ الذَّنْبَ

‘બદતરીન ઈન્સાન તે છે જે ન બહાનું કબુલ કરે, ન ગુનાહોને માફ કરે.’

(તસનીફો ગોરૂલ હેકમ, પાના નં. ૪૪૭, હદીસ નં. ૧૦૨૪૬)

આ રીતે બહાનુ કબુલ કરવું શ્રેષ્ઠ ઈન્સાનની નિશાની છે અને બહાનુ કબુલ ન કરવું એ બદતરીન ઈન્સાનની નિશાની છે અને દરેક ઈન્સાન પોતાને શ્રેષ્ઠ ઈન્સાનોમાં ગણાવવાનું પસંદ કરે છે.

૨) ખામીઓની સુધારણા:

૧) જ્યારે આપણે એકબીજાની ખામીઓ અને ઐબ બયાન કરતા હોઈએ તો યોગ્ય એ છે કે પહેલા તેની ખુબીઓ વર્ણવવામાં આવે અને તેના સારા વર્તાવનો આભાર માનવામાં આવે.

૨) બધી ખામીઓ એક સાથે બયાન ન કરવી જોઈએ બલકે એક એક બયાન કરવી જોઈએ અને તેની સુધારણાની કોશિશ કરવી જોઈએ.

૩) દરેક સમયે અને દરેક જગ્યાએ એકબીજાની ખામીઓ બયાન ન કરવી જોઈએ બલકે સમય અને સ્થળની પસંદગીનું ખુબજ મહત્ત્વ છે. સામેવાળાના મુડને ઓળખવું ખુબજ જરૂરી છે.

૪) ખામીઓને બીજાઓની સામે બયાન ન કરવી જોઈએ. બીજાઓની સામે ખામીઓ વર્ણવીને નસીહત કરવાથી વ્યકિતત્વ ઘવાઈ જાય છે.

૫) બીજાઓની ખામીઓ વર્ણવતા પહેલા ખુદ પોતે પોતાની ખામીઓ ઉપર એક નઝર નાખવી જોઈએ અને તેની પણ

સુધારણાની કોશિશ કરવી જોઈએ. પોતાની સુધારણા વગર બીજાઓની સુધારણાની માંગણી કરવી યોગ્ય નથી. તેની અસર પણ નહીં થાય બલકે ઉંઘી અસર થવાની પણ શક્યતા છે.

સલામ થાય તે ખાતુન પર

એક શખ્સ બીલકુલ નમાઝ પઢતો ન હતો અને તેના ઉપર કોઈની કોઈ વાતની અસર પણ થતી ન હતી. એક દિવસે તે મસ્જિદમાં દેખાણો અને પછી રોજ જમાત નમાઝમાં શરીક થવા લાગ્યો અને પાબંદીની સાથે મસ્જિદમાં આવવા લાગ્યો. જે લોકો તેને જાણતા હતા તેઓ આ બદલાવથી આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા. અમૂક લોકો એ ખ્યાલમાં હતા કે કદાચ તે કોઈ મુસીબતમાં છે એટલા માટે તે નમાઝ-રોઝા કરી રહ્યો છે. લોકો અલગ અલગ પ્રકારની વાતો કરતા હતા. લોકોને એ ખબર હતી કે તેને નમાઝ આવડતી જ નહોતી. તેણે જીવનમાં ક્યારેય નમાઝ પડી જ ન હતી. અમૂક લોકોએ તેને મસ્જિદમાં આવવા પર આવકાર્યો. ઈઝઝત અને એહતેરામ વાળું વર્તન કર્યું. એક દિવસ કોઈએ તેને આ બદલાવનું કારણ પુછ્યું તો તેણે કહ્યું:

શાદી પછી મને ખબર પડી કે મારી પત્નિને નમાઝ સાથે ખુબજ લગાવ છે. તે મારી ખુબજ ખિદમત કરે છે, ઈઝઝત અને એહતેરામથી વર્તે છે. બસ તેને એક જ તકલીફ હતી કે તેણીનો પતિ નમાઝ નથી પડતો. દિલમાં તેણીને તેનું દુઃખ થતું હતું. તેણીએ ધીરે ધીરે નમાઝ વિષે બયાન કર્યું. શરૂઆતમાં નમાઝનું મહત્ત્વ અને તેની ફઝીલત બયાન કરી. તેણીની વાતોની દિલ ઉપર અસર થઈ. મેં નમાઝ શીખી લીધી. નમાઝ શીખવામાં લગભગ એક મહીનો લાગ્યો. જ્યારે નમાઝ પઢવા લાગ્યો તો અલ્લાહ સાથે મુનાજાતની લઝઝતનો એહસાસ થવા લાગ્યો. પછી નમાઝની આદત પડી ગઈ.

ઈબાદતનો શોખ મસ્જીદ સુધી ખેંચી લાવ્યો. જમાત નમાઝમાં શરીક થવા લાગ્યો. હવે નમાઝથી વધારે બીજી કોઈ વસ્તુમાં તે લગ્ગત મહેસુસ નથી થતી. યકીનન આવી ઔરતોનો અલ્લાહની નઝદીક ઘણોજ મોટો દરજ્જો છે.

(૩) આલીમે દીનથી સલાહ લેવી:

પવિત્ર દીન ઈસ્લામમાં સલાહનું ખુબજ મહત્ત્વ છે. જ્યારે આપસી સંબંધોમાં તિરાડ પડી જાય તે સંજોગોમાં અનુભવી આલીમે દીનથી સલાહ લેવી ખુબજ ફાયદાકારક છે. નીચે બે વાકેઆ વર્ણવીએ છીએ.

૧) મારી એક આદત એ છે કે ઘરની બહાર કોઈ ઘટના બને અને ગુસ્સો આવી જાય, મુઝ ખરાબ થઈ જાય છે, ચહેરો બગડી જાય છે, વાત કરવાની રીત બદલાઈ જાય છે. પ્રયત્ન કરવા છતાં ચહેરા પર મુસ્કુરાહટ નથી લાવી શકતા અને આ સિલસિલો ઘર સુધી ચાલુ રહે છે. ઘરમાં મારી પત્નિ અને બાળકો મારા વર્તનથી પરેશાન થાય છે અને ઘરમાં પણ તે જ વાતો થાય છે. ગુસ્સો ચડેલો રહે છે અને મુઝ ખરાબ રહે છે. જેના લીધે ઘરનો માહોલ પણ ખરાબ રહે છે.

➤ સલાહ:

સૌથી પહેલા તો આપને મુબારકબાદ આપવા માંગીએ છીએ કે આપ આપની ખામીઓ પ્રત્યે ધ્યાન આપો છો અને તેના વિષે સલાહ માંગો છો. એ વાત ધ્યાનમાં રહે કે પોતાની ખામીઓ પ્રત્યે સજાગ થવું ખુદ સુધારણા તરફનું એક ડગલું છે કારણ કે જે શખ્સ પોતાની ખામીઓથી ગાફીલ છે તે પોતાની સુધારણા શું કરશે? બીમારી તરફ ધ્યાન જવું તેના ઈલાજ તરફ એક કદમ વધારવું છે બલકે શફા અને તંદુરસ્તીની નઝદીક જવું છે.

બીજી વાત કે ઈન્સાન ફીતરી રીતે સુંદરતાને પસંદ કરે છે અને બદસુરતી અને ગંદકીને નાપસંદ કરે છે. ખીલેલો તથા હસતો ચહેરો બધાને સારો લાગે છે. હસતો ચહેરો ખીલેલા ગુલાબથી વધારે સુંદર અને પ્રિય હોય છે. ઉતરેલો ચહેરો, ભવાં ચોંટા, ગુસ્સાથી ભરેલો ચહેરો કોઈને પણ સારો નથી લાગતો. ખુદાવંદે આલમ તે લોકોને સવાબ આપે છે જે બીજાઓ સાથે ખુશમિજાઝ ચહેરે મળે છે. પયગમ્બરે અકરમ (સ.અ.વ.) ફરમાવે છે:

‘મોઅમીનો સાથે, લોકો સાથે (ખાસ કરીને પોતાના ઘરવાવાળાઓ અને દોસ્તો સાથે) હસતા ચહેરે મળો.’ હસતા ચહેરાથી મોહબ્બતમાં વધારો થાય છે. આપણા નબીએ અકરમ (સ.અ.વ.) લોકો સાથે હસતા ચહેરે મળતા હતા. મુસીબતની પરિસ્થિતિમાં પણ તેમનો ચહેરો ગમગીન નહોતો રહેતો.

ત્રીજી વાત એ કે ઝીંદગી હંમેશા એક સમાન પસાર નથી થતી, ઝીંદગીમાં નરમી-સખ્તી, મુશ્કેલીઓ-આસાનીઓ, ગમ-ખુશી, તવંગરી-ગરીબી, તંદુરસ્તી-બીમારી સાથે સાથે જ રહે છે. જે આ દુનિયામાં રહે છે તેને ચઢાવ-ઉતાર, પ્રકાશ-અંધકારનો સામનો કરવોજ પડે છે. ગમગીન થવું, અસરગ્રસ્ત થવું, મુઝ ખરાબ કરવો એ તેનો ઈલાજ નથી. બલ્કે તેને રાજીખુશીથી સહન કરવું તથા તેને ઝીંદગીની જરૂરત ગણવી છે. મુકાબલો કરવો, આગળ વધવું તેનો ઈલાજ છે. પરિસ્થિતિ સામે હારી જવું બહાદુર ઈન્સાનોની નિશાની નથી. અલ્લાહે ઈન્સાનને એટલી હદે કુદરત અને તાકત આપેલી છે કે તે દરરોજ હજારો મુશ્કેલીઓને સહન કરી શકે છે. તે એટલા તાકતવર છે કે મુશ્કેલીઓમાં ઘેરાઈ જવા છતાં હસતો રહે છે. પહાડો તેના ઈરાદાની સામે શરમીંદા થઈ જાય છે.

જો તમે કોઈ વાતથી દુઃખી થઈ ગયા છો, કોઈએ આપનો મુઝ ખરાબ કરી નાખ્યો છે, તમારામાં એટલી તાકત અને કુવ્વત છે કે જ્યારે ઘરમાં દાખલ થાવ તો ચહેરા પર તેની અસરો ન હોય. તમે

હસતા ચહેરે ઘરમાં દાખલ થાવ તો આપનો હસતો ચહેરો તમારા ઘરને શાંતિમય બનાવી દેશે.

ચોથી વાત જ્યારે આ રીતની કોઈ બાબત બની જાય જેનાથી તમારો મુડ ખરાબ થઈ જાય, ચહેરો ગમગીન થઈ જાય, તો એ બાબતનું ખાસ ધ્યાન રાખે કે તરતજ ઘરમાં દાખલ ન થાય. બલ્કે ઘરે પહોંચતા પહેલા થોડા અટકે, શ્વાસને શાંત કરે અને ચેહરાને શાંત કરે અને એ વાતનું ધ્યાન રાખે કે તમારા બાલબચ્ચાઓ ખુબજ શોખથી તમારી રાહ જોઈ રહ્યા હોય છે. તમારો હસતો ચહેરો બચ્ચાને તાજગી આપશે. તેમની ખુશીઓમાં વધારો કરશે. હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) ફરમાવે છે: ‘નેકી અને સારા અપ્લાક ઘરને આબાદ અને વયમાં વધારો કરે છે.’

૧) એક દિવસ ઘરે પાછી આવી તો જોયું કે મારી સાસુની પાસે અમૂક મહેમાનો છે અને મારી સાસુ મહેમાનો પાસે મારી બુરાઈ કરે છે. જે સાસુ મારી સામે મારા વખાણ કરતી હતી તે આજે આ રીતે બુરાઈ કરી રહી છે.

‘જ્યારથી તે મારા ઘરે આવી મારી તરફ કંઈ ધ્યાન જ નથી આપતી. જરા પણ માફ ધ્યાન નથી રાખતી અને જે કાંઈ વિચાર્યું હતું તેની બિલકુલ વિરુદ્ધ નિકળ્યું. તેણીએ અમારા દિકરાને પણ મારાથી દૂર કરી દીધો છે. મને નથી લાગતું એ આવું લાંબુ ચાલશે. જોઈએ છીએ કે આગળ શું થાય છે.’

આવી વાતો સાંભળીને મને ખુબજ દુઃખ થયું. હું સીધી મારા રૂમમાં ચાલી ગઈ અને ખુબજ રોઈ. મને સાસુની આ મુનાફીક રીતભાતથી બહુજ તકલીફ પહોંચી. જ્યારે પણ તે પ્રસંગને યાદ કરું છું મારા મનમાં એક આગ લાગી જાય છે. હું વિચારવા લાગી કે કેવી રીતે હું તે વાતનો બદલો લઉં. માનસિક રીતે હું ખુબજ દુઃખી છું. ફક્ત બદલો જ બદલો, એ સિવાય બીજું કશુંજ સમજમાં નથી આવતું.

સલાહ:

➤ ઈદના પ્રસંગે અથવા તો બીજા કોઈ તહેવારમાં એક સારો તોહફો લઈને તમારી સાસુ પાસે જાવ અને તેની ખિદમતમાં પેશ કરો.

- તે મારી સાથે આવી વર્તણુક કરે અને હું તેને તોહફો આપું?

➤ બીલકુલ હા. જો તમે આ દુઃખ અને ગમમાંથી નજાત મેળવવા ઈચ્છતા હો, અલ્લાહ અને તેના રસુલ (સ.અ.વ.)ની ખુશનુદી પ્રાપ્ત કરવા ઈચ્છતા હો તો તોહફો પેશ કરો.

આ સલાહ ઉપર અમલ કરવો મારા માટે સહેલુ ન હતું. તો પણ એક ખાસ પ્રસંગે હું તોહફો લઈને મારી સાસુ પાસે આવી અને તેમને તોહફો આપ્યો. જ્યારે મે તોહફો આપ્યો તો એવું લાગ્યું જાણે કોઈએ આગ ઉપર ઠંડું ઠંડું પાણી રેડી દીધું છે. મનમાંથી બદલાની ભાવના નિકળી ગઈ. મોહબ્બત આવી ગઈ અને હવે ઝીંદગી આરામથી પસાર થાય છે. અલ્લાહનો હજારો શુક્ર છે.

(ઈ) સલાહ અને નસીહત:

ઈન્સાન ફીતરી રીતે કમાલના દરજ્જા સુધી પહોંચવા માંગે છે અને શાંતિમય ઝીંદગી પસાર કરવા માંગે છે. પરંતુ નફસે અમ્મારા અને શયતાન તેને આ મક્સદમાં સફળ થવા નથી દેતા. આ બે દુશ્મનો સિવાય આજનો માહોલ પણ ઈન્સાનને શાંતિમય ઝીંદગી પસાર કરવા નથી આપતો.

પરણિત જીવનમાં જ્યારે કડવાશ પૈદા થઈ જાય, દિલોમાં એકબીજા વિષે અમૂક વાતો બેસી જાય, શંકા કુશંકાઓ પૈદા થઈ જાય, જ્યારે સંબંધો બદગુમાની તથા અયોગ્ય અપેક્ષાઓથી કાટ ખાય જાય એવી પરિસ્થિતિમાં એકબીજાને સલાહ અને નસીહત આપવા ખુબજ ફાયદાકારક છે. તે જ રીતે અયોગ્ય પ્રોત્સાહન

આપવું તે આગ ઉપર તેલ નાખવાનું કામ કરે છે. આ વિષે વાલેટ્ટેનનું પાત્ર (અવલાદ સામાન્ય રીતે માં થી વધારે નજીક હોય છે એટલા માટે માં ની નસીહત) પરણીત જીવનને મજબુત કરવા અથવા તો બગાડવામાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે.

એક સ્ત્રીનું બયાન છે:

જ્યારે પણ હું પતિના વાંધાઓ અને અયોગ્ય અપેક્ષાઓથી કંટાળી જાવ છું તો સબ્ર કરવી મુશ્કેલ થઈ જાય છે. તે સમયે મારી માતા આ રીતે નસીહત કરે છે.

જુઓ, પતિના અમૂક હક્કો હોય છે. અગર તમારું ઘર વેરવિખેર પડ્યું હોય તો પતિને નારાજ થવાનો અને ગુસ્સે થવાનો હક્ક છે. રોજ ખાવામાં નમકનું વધારે કે ઓછું હોવું, સ્વાદ ખરાબ થવો કોને સારું લાગશે? જુઓ આ વાતોનું ધ્યાન રાખ. આ રીતે નારાજ ન થા, ગુસ્સો ન કર. સબ્રથી કામ લે. યોગ્ય રીતે વર્ત. જ્યારે અમારી શાદી થઈ હતી તો શાદીની શરૂઆતના દિવસોમાં તારા પિતા સાથે ખુબજ હુંસાતુંસી થતી હતી. જો હું સબ્ર અને અક્કલથી કામ ન લેત અને ઘર છોડીને ચાલી જાત તો તમે બધા લોકો બેઘર થઈ જાત. ન તો ભાણતર થાત અને ન તો તરબીયત થાત. મે સબ્ર અને અક્કલથી કામ લીધું. ઘરને સંભાળીને રાખ્યું. આજે ખુબજ શાંતિમય ઝીંદગી છે. તારા જેવી અવલાદ જોઈને દિલ ખુશ થાય છે.’

માં ની નસીહત અસર કરે છે. ગુસ્સો ખત્મ થઈ જાય છે, ઝીંદગીને એક બળ મળે છે. ઝીંદગી શાંતિમય રીતે પસાર થાય છે. માં ક્યારેક ક્યારેક મારા ઘરે આવી જાય છે. કામમાં સહકાર આપે છે. ઝીંદગી પસાર કરવાની કળા અને રીત શીખવે છે. અલ્લાહ તેણીને સલામત રાખે.

અને આવું પણ બને છે:

એક માતાએ પોતાની દિકરીને આ રીતે સમજાવ્યું:

‘માં તો એક જ છે, પતિ તો હજારો મળી જશે. તારું પોતાનું અલગ ઘર હોવું જોઈએ. પતિએ તારું ધ્યાન રાખવું જોઈએ. તારા જેવી પત્નિ તેને ક્યાં નસીબ થવાની છે! જ્યાં સુધી પતિ પોતાનું અલગ ઘર ન લઈ લે તું અહીંજ મારી સાથે રહે. તે અહીં આવે અને હાથપગ જોડીને વિનંતી કરે પછી જજે.’

મને ઝીંદગીનો કોઈ અનુભવ ન હતો. પતિને ચાહવા છતાં તેની સાથે ઝઘડતી રહેતી. મોહબ્બત હોવા છતાં ફરિયાદો કરતી રહેતી. વારંવાર બહાનાઓ કાઢીને સાસરામાંથી માં ના ઘરે ચાલી જતી. ઘણી વાર તો કદા વગર જ ચાલી જતી.

પરિણામે મારી અને મારા પતિ વચ્ચે મતભેદો વધતા ગયા. મારી માતા મારી દરેક વાતને સમર્થન આપતી રહી અને મને પ્રોત્સાહન આપતી રહી. મામલો ત્યાં સુધી પહોંચી ગયો કે અમે અલગ થઈ ગયા અને અમારી તલાક થઈ ગઈ. નાનુ બાળક હતું તે પતિ એ લઈ લીધું અને માં એટલી કડક છે કે મને પરવાનગી નથી આપતી કે મારા બાળકને મળી શકું.

હવે તલાકશુદ્ધા ઝીંદગી જીવી રહી છું. શાંતિમય જીવન છોડીને દુઃખી ઝીંદગી પસાર કરી રહી છું. મૌતની તમન્ના કરું છું. અમૂક દિવસ દિલને બહેલાવવા માટે કોલેજમાં એડમીશન લઈ લીધું. એ સિવાય પણ બીજા ઘણા ઉપાયો કર્યા પરંતુ દિલને શાંતિ ન મળી. રંજ અને ગમમાં ઝીંદગી ડુબેલી રહી. પછી એક દિવસ માં પાસેથી એ વાત પણ સાંભળવા મળી કે તું તો સમાજ ઉપર એક બોજ છો, કંઈક કામ કર.

હવે હું શરૂ કરું? ક્યા જાઉં?

મારી એક નાની બહેન છે. તેના માટે રીશતો આવે છે તો લોકો મોટી બહેનની દાસ્તાન સાંભળીને વાત આગળ નથી વધારતા.

હવે માં ની વાતોનો જવાબ આપવાની હીંમત નથી. ઝીંદગી બરબાદ થઈ ગઈ છે. હવે કોનાથી મારું દુઃખ બચાવ કરું?

શું કોઈ મારા પતિને મારી ઝીંદગીમાં પાછો લાવી શકે છે? શું હું મારા એક ના એક લાડલા દીકરાને મારા ખોળામાં લઈ શકું છું? શું મારું જીવન ફરીથી આબાદ થઈ શકે છે?

(ઈ) કુટુંબીક અદાલત:

કુરઆને કરીમનો ઈરશાદ છે:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا
مِّنْ أَهْلِهَا ۗ إِنَّ يُرِيدَ إِصْلَاحًا يُّوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾

“જો તમને બન્ને (પતિ અને પત્નિ)ની વચ્ચે જુદાઈ અને મતભેદનો ડર હોય, તો એક ફેસલો કરવાવાળો પતિના કુટુંબમાંથી અને એક પત્નિના કુટુંબમાંથી મોકલો. જો તે બન્નેની નિચ્ચત સુધારણાની ઉશો તો ખુદા તેઓ બન્નેની વચ્ચે મેળમીલાપ કરાવી દેશે. બેશક અદલાહ ખુબજ જાણકાર અને હિકમતવાળો છે.”

(સુરએ નીસા: ૩૫)

આ આયતની રોશનીમાં અમૂક મહત્વના મુદ્દાઓ સામે આવે છે:

- ૧) મતભેદ થયા પછી પગલા ન ભરવા જોઈએ, બલ્કે જ્યારે એ એહસાસ થઈ જાય કે મતભેદ થવાનો છે તો મતભેદના થવાની પહેલાજ નઝદીક લાવવાનો પ્રયત્ન કરવો.
- ૨) જો મતભેદ અને જુદાઈની કોઈ વાત ન સંભળાય તો તેઓની ઝીંદગીમાં દખલ ન દેવી જોઈએ. બિનજરૂરી દખલ પરિસ્થિતિને બગાડી નાખે છે.
- ૩) شقاق શબ્દ ત્યાં વપરાય છે જ્યારે એક વસ્તુને બે ભાગમાં વહેંચવામાં આવે. પતિ-પત્નિ માટે શબ્દ شقاق વાપરીને કુરઆને કરીમ એ બતાવવા માંગે છે કે તેઓ બન્ને બે છે પણ એક રૂહ છે, બે શરીર એક જાન છે, ખુબજ નજીક છે અને અલ્લાહ આ નઝદીકીને હંમેશા બાકી રાખવા માંગે છે.
- ૪) સુધારણાના પ્રયત્નોમાં મોડું ન કરવું જોઈએ. فَأَبْعَثُوا માં ف તાત્કાલીક પગલા ભરવા તરફ ઈશારો કરે છે.
- ૫) إِنَّ خِفْتُمْ (જો તમને ડર હોય) فَأَبْعَثُوا (તો મોકલો, નક્કી કરો)થી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે વ્યક્તિગત જવાબદારી નથી પરંતુ સામાજિક જવાબદારી છે.
- ૬) أَهْلِهِ وَأَهْلِيهَا થી સ્પષ્ટ થાય છે કે બન્ને બાજુના સગાઓની જવાબદારી વધારે છે.
- ૭) حَكْمًا થી સ્પષ્ટ થાય છે ‘હાકીમ-ફેંસલો કરવાવાળો’. બુઝુર્ગોના ફેંસલાને કબુલ કરવો એ પતિ અને પત્નિની જવાબદારી છે. પોતાની વ્યક્તિગત પસંદ ઉપર બીજાઓની પસંદને અગ્રતા આપવી છે.
- ૮) حَكْمًا થી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે વાતને બહુ ફેલાવવી નહીં, બલ્કે બે માણસો ભેગા મળીને ફેંસલો કરે. પંચાયત અને મીટીંગ બોલાવવાની જરૂરત નથી.

- ૯) આ રીતના પ્રશ્નો આમ અદાલતમાં લઈ જવાના બદલે ઘરેલું માહોલમાં હલ કરવા જોઈએ. ખામોશીથી હલ કરવા, તેને જાહેરમાં ન લાવવું જોઈએ.
- ૧૦) આ રીતના પ્રશ્નોનું નિરાકરણ બન્નેની હાજરીમાં કરવું.
- ૧૧) $\text{اِنَّ دِيَارَكَ اَرْضًا}$ (જો તેઓનો ઈરાદો સુધારણાનો હોય તો). જો નિચ્યત સારી હશે તો પરિણામ પણ સાફ આવશે. બન્ને સુધારણા ચાહતા હોય, એક સાથે મળીને ઝીંદગી પસાર કરવા માંગતા હોય તો નિરાકરણ આવશે. પરંતુ અલ્લાહ ન કરે ને તેઓ બન્નેને પોતાની વાત ઉપર બાકી રહેવું છે, પોતાની ઝીંદગી ઉપર અડગ રહેવું છે તો પછી મુશ્કીલ છે.
- ૧૨) જો નિચ્યત સારી હશે, સુધારાનો ઈરાદો હશે તો ખુદાવંદે આલમ દિલોને જોડી દેશે. તે એ વાત ઉપર પણ ઈશારો કરે છે કે વારંવારની બેઠકો પછી પણ મામલો સુધરતો ન હોય તો તેનું એક કારણ એ છે કે પતિ પત્નિ જ સુધારો નથી ઈચ્છતા. ખુદ તેઓની નિચ્યત સાફ નથી.
- ૧૩) $\text{يُوقِقُ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا}$ (અલ્લાહ તેઓમાં એકમતતા પૈદા કરી દેશે). બેશક દિલો ઉપર અલ્લાહનો કાબુ છે પરંતુ આપણી નિચ્યતો પણ અસર ધરાવે છે.
- ૧૪) આ વાક્ય એ હકીકત તરફ ઈશારો કરે છે કે જો આ રીતની બેઠક પછી મામલો સુધરી જાય તો પોતાની અકલ અને કૌશલ્ય ઉપર ફિખ્ર ન કરો બલ્કે અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરો કે તેણે હાલતને બદલી નાખી.

ઉપરોક્ત વાતોથી એ બીલકુલ સ્પષ્ટ છે કે ખુદાવંદે આલમ હર હાલમાં બન્નેને સાથે અને વિવાહીત ઝીંદગી જીવતા જોવા ઈચ્છે છે. ક્યારેય બન્નેને એકબીજાથી અલગ જોવા નથી માંગતો. જો આપણે અલ્લાહના બંદા હોઈએ, તેની ઝમીન ઉપર વસીએ છીએ,

તેનું રીઝક ખાઈ રહ્યા હોઈએ તો તેની મરઝીને પોતાની પસંદ ઉપર અગ્રતા આપવી એ આપણી ઈન્સાનીયતની દલીલ છે.

એ વાત પણ ધ્યાનમાં રહે કે જો પતિ પત્નિના સગાવહાલાઓમાં કોઈ એવું ન હોય કે જે તે મહત્વના મસલાના નિરાકરણમાં પોતાનું પાત્ર નિભાવી શકે તો બીજા માણસો પણ નિયુક્ત કરી શકાય છે.

ફકીહોના મતે ‘حکم’ ના ફેંસલાને કબુલ કરવો એ પતિ પત્નિ બન્નેની જવાબદારી છે. એ વાત પહેલા પણ વર્ણવાઈ ચુકી છે કે પતિ પત્નિના પ્રશ્ન ફકત ત્યારે જ હલ થઈ શકે જ્યારે તેઓ બન્ને યાહે. જો પતિ પત્નિ પોતે અથવા બીજો કોઈના આધારે પરિસ્થિતિ સુધારવા નથી ઈચ્છતા તો કોઈપણ કોશિશ સફળ નહી થાય. એ વાત પણ ધ્યાનમાં રહે કે પતિ પત્નિ બન્ને બાલીગ અને અકલમંદ છે અને તેઓ બન્ને પોતાની ઝીંદગીનો નિર્ણય લેવામાં આઝાદ છે. કોઈપણ તેઓ બન્નેને કોઈ નિર્ણય લેવા માટે મજબુર ન કરી શકે. માં-બાપ, સગાવહાલાઓ, દોસ્તો ફકત સલાહ આપવાનો હક ધરાવે છે. આ મામલામાં કોઈની પણ ઈતાઅત વાજીબ નથી.

આનાં વિષે માં-બાપને વિનંતી છે કે શાદી પછી પોતાની અવલાદના વિવાહીત જીવન સંબંધીત પોતાના હક્કોનો લાગણીવશ ઉપયોગ ન કરે. પોતાની મોહુબ્બતોને કાબુમાં રાખે અને બચ્ચાઓને પોતાને પોતાની ઝીંદગીનો નિર્ણય કરવા પર પુરી રીતે સ્વતંત્રતા આપે. અનુભવોથી એ વાત સ્પષ્ટ છે કે પતિ પત્નિ પોતાનો ફેંસલો ખુદ કરે તો મોટા ભાગે પ્રશ્નોનું નિરાકરણ થઈ જશે.

નીચે પતિ અને પત્નિના અમૂક હક્કોનું વર્ણન કરીએ છીએ.

પતિ અને પત્નિના હક્કો

અલ્લાહે જ્યાં નિકાહની તાકીદ કરી છે, અવિવાહીત જીવનને નાપસંદ કર્યું છે ત્યાંજ વિવાહીત જીવનમાં એકબીજાના હક્કો પણ બયાન કર્યા છે. જો અલ્લાહે બયાન કરેલ હક્કોનો ખ્યાલ રાખવામાં આવે તો હરગીઝ મતભેદ નહીં થાય. બલકે કામીયાબ જીવન પસાર થશે.

શાંતિ અને સુકુનની ચાવી મોહબ્બત છે:

ખુદાવંદે આલમે પરણિત જીવનનું મહત્ત્વ, તેનો હેતુ અને તે સફળ બનાવવાનો રાઝ આ આયતે કરીમામાં બયાન કર્યો છે.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا
وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۗ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۱﴾

“અને તેની નિશાનીઓમાંથી એક એ છે કે તેને તમારા માટે તમારા નફસોમાંથી એક જોડું નક્કી કર્યું છે. જેથી તેણીની પાસે તમે સુકુન પ્રાપ્ત કરો અને તેણે તમારી વચ્ચે મોહબ્બત અને મહેરબાની મુકી છે. બેશક જેઓ ચિંતન-મનન કરે છે તેઓ માટે નિશાનીઓ મૌજુદ છે.”

(સુરએ રૂમ: ૨૧)

- ૧) શાદી અલ્લાહની નિશાનીઓમાંથી એક નિશાની છે. તે ખુદા છે જેણે એકબીજામાં એકબીજા માટે આકર્ષણ અને લગાવ મુક્યો છે. બન્ને એકબીજા માટે ફરજિયાત અને જરૂરી છે.
- ૨) શાદીને શાંતિ અને સંતોષનું માધ્યમ બનાવ્યું છે. (لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا). એકબીજા વગર અધુરા છે. જ્યારે મળી જાય

છે તો એકબીજાને સંપૂર્ણ બનાવે છે. તેથી સુકુન મળે છે અને દિલનું સુકુન એ ઈન્સાનની ઝીંદગીની કિંમતી પુંજ છે.

૩) આ સંબંધના બાકી રહેવાનું રહસ્ય માલો દૌલત, સુંદરતા, વંશાવળી વગેરેને નથી કરાર દીધું બલકે ‘મવદત’ અને ‘રહેમત’ ને કરાર દીધું છે. (وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً) એટલેકે ઈન્સાનની ઝીંદગી મોહુબત અને રહેમત ઉપર આધારીત છે. જો શાદી પછી બન્નેની વચ્ચે મોહુબત અને રહેમત નથી તો ઝીંદગી સ્થિર નથી રહેતી.

મોહુબત અને રહેમત:

કુરઆને કરીમે બે શબ્દો વાપર્યા છે. મોહુબત અને રહેમત.

એક ઈમારતની મઝબુતી ફક્ત સારી ઈંટો પર આધાર નથી રાખતી. જો ઈંટો ઉપર ઈંટો રાખી દેવામાં આવે તો તેનાથી દિવાલ મઝબુત નથી થતી. એ વસ્તુઓ જે દિવાલને મઝબુતી અર્પણ કરે છે તે તે મસાલો છે જે બે ઈંટોની વચ્ચે હોય છે. જે બન્ને ઈંટોને એકબીજા સાથે જોડેલી રાખે છે અને તે મસાલાની મઝબુતી ઘરતીકંપમાં પણ દિવાલને પડવા નથી દેતી. તે મોહુબત અને રહેમત છે જે પતિ અને પત્નિને એકબીજા સાથે જોડેલા રાખે છે અને તે પાકીઝા સંબંધને મઝબુતી પ્રદાન કરે છે, જે ઝીંદગીની સખ્ત મુશ્કેલીઓ અને અસહ્ય પરિસ્થિતિમાં પણ તે સંબંધને જોડી રાખે છે. જ્યાં મોહુબત અને રહેમતમાં કમી આવી ત્યાં સંબંધ કમઝોર થવા લાગે છે.

૧) મોહુબત શરૂઆતની મંઝીલમાં છે અને રહેમત બીજી મંઝીલમાં છે. જ્યારે પતિ પત્નિ વૃદ્ધ થઈ જાય અને એકબીજાની ખિદમતની શક્તિ નથી ધરાવતા તે સમયે રહેમતનો જઝબો મઝબુતી આપે છે.

- ૨) મોહબ્બત બે મોટાઓની વચ્ચે હોય છે પરંતુ બાળક રહેમતની છાયામાં પરવરીશ પામે છે.
- ૩) મોહબ્બતમાં બરાબરી અને મુકાબલો હોય છે જ્યારે રહેમતમાં ઈસાર અને કુરબાની હોય છે. એટલે કે આ સંબંધ હંમેશા બરાબરની ખિદમત ઉપર આધારીત નહિ રહે બલ્કે તેને મઝબુત કરવા અને બાકી રાખવા ઈસાર અને કુરબાનીની પણ જરૂર પડશે. ખુદાવંદે આલમે પહેલેથીજ એ ભાવના મુકી દીધી છે જેથી તે સંબંધ તૂટે નહિ.

પત્નિના હક્કો:

હઝરત ઈમામ ઝયનુલ આબેદીન (અ.સ.) એ પત્નિના હક્કો આ રીતે બયાન કર્યા છે.

‘જેનાથી તમે નિકાહ કર્યા છે તેના હક્કો આ મુજબ છે: તમને એ ખબર હોવી જોઈએ કે ખુદાવંદે આલમે તેણીને તમારા માટે સુકુન અને આરામનું માધ્યમ બનાવ્યું છે. તમારા માટે મોહબ્બત અને દોસ્તીનું માધ્યમ બનાવ્યું છે. તમે બન્ને એકબીજાની જરૂરત છો. આ મહાન નેઅમત ઉપર અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરો. તમો બન્ને ખુદાના વખાણ કરો અને એ જાણી લો કે તમારા ઉપર ખુદાની આ નેઅમત છે.

જરૂરી છે કે તમે અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતા કરતા તેની સાથે સારા અખ્લાકથી વર્તો, તેની ઈઝઝત કરો, મોહબ્બતથી વર્તો. ભલે તમારો હક તેણીની ઉપર વધારે છે અને તમારી ઈતાઅત તેણીની ઉપર વાજીબ છે. જ્યાં સુધી ગુનાહ ન હોય, તમારી પસંદ નાપસંદનો ખ્યાલ રાખવો તેની જવાબદારી છે.

પરંતુ પત્નિનો એ હક છે કે રહેમત, મોહબ્બત અને મહેરબાની તથા દોસ્તીથી વર્તે. તે તમારા સુકુનનું કેન્દ્ર છે, તમારી લગ્નજીવનનું માધ્યમ છે, આ એક મહાન નેઅમત છે.’

(તોહફુલ ઓફુલ, પા. ૨૬૮)

હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું છે:

‘મારા ભાઈ જીબ્રઈલ (અ.સ.) એ મને ખબર આપી અને ઔરતો વિષે મને એટલી હદે નસીહત અને તાકીદ કરી કે મને એ એહસાસ થવા લાગ્યો કે પતિને એ હક પણ નથી કે તેની સામે ઉફ પણ કહે.’

(મુસ્તદરકે વસાએલ, ભાગ-૧૪, પા. ૨૫૨)

હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)ની છેલ્લી વસીયત એ હતી:

‘નમાઝની બે વાર તાકીદ કરી. જુઓ, નોકરો અને ગુલામોને તેની તાકત કરતા વધારે જવાબદારી ન આપતા. ખુદારા ખુદારા! ઔરતોનો ખયાલ રાખજો, તેણીઓ તમારા હાથોમાં અલ્લાહની અમાનતો છે. અલ્લાહથી તમે વાયદો આપીને તેણીને લીધી છે અને અલ્લાહના નામથી તમારી જીવનસાથી બની છે.’

એક રિવાયતમાં આ રીતે બયાન થયું છે:

‘ક્યામતના મયદાનમાં બંદાને મિઝાનની પાસે રોકવામાં આવશે. તેની નેકીઓ પહાડની બરાબર હશે. તે સમયે તેને પુછવામાં આવશે તેણે પોતાના પત્નિ અને બાળકોનું કેટલું ધ્યાન રાખ્યું? તેના હક્કો કેટલી હદે અદા કર્યા? બીજો સવાલ તેના માલ વિષે કરવામાં આવશે. ક્યાંથી હાસીલ કર્યો અને ક્યાં વાપર્યો?’

આ સવાલોના જવાબમાં તેની બધી નેકીઓ પુરી થઈ જશે. કોઈ નેકી બાકી નહી રહે. તે સમયે ફરીશતાઓ અવાજ આપશે:

‘આ તે શખ્સ છે જેની પત્નિએ તેની બધી નેકીઓ ખલાસ કરી નાખી. આજે તે પોતાના આમાલમાં ગિરફતાર છે.’

(અલ મોહજજતુલ બયઝા, ભાગ-૩, પા. ૭૬)

આ રિવાયતોથી એ અંદાજો આવી જાય છે કે પત્નિનો હક કેટલી હદે મહત્વનો છે. રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ વારંવાર તેની તરફ ધ્યાન દોર્યું છે. પોતાની ઝીંઘગીની છેલ્લી ક્ષણોમાં ઔરતો વિષે નસીહત કરી છે.

ખર્ચો:

પત્નિનો ખર્ચો પતિ ઉપર વાજીબ છે. રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) ફરમાવે છે:

‘તે શખ્સ મલઉન છે! મલઉન છે! જે પોતાની પત્નિનો હક વેડફી નાખે.’

(ઉદતુદાઈ, પ્રકરણ-૨, હ. ૧૭૩ (અંગ્રેજી))

‘પતિ ઉપર પત્નિનો હક એ છે કે તેના ખાવા-પીવાની વ્યવસ્થા કરે. તેના લિબાસની વ્યવસ્થા કરે. તેણી સાથે ગુસ્સાથી ન વર્તે. જો તેણે આટલું કર્યું તો તેણે પત્નિનો હક અદા કર્યો.’

(ઉદતુદાઈ, પ્રકરણ-૨, હ. ૨૨૪ (અંગ્રેજી))

રિવાયતમાં તો ત્યાં સુધી છે કે અગર પતિ પાસે પત્નિના ખર્ચા ઉપાડવાનું સામર્થ્ય ન હોય તો તો તેને જોઈએ કે તલાક આપી દે.

હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) ફરમાવે છે:

‘અગર પતિ પોતાની પત્નિનો ખર્ચ ઉપાડી શકે છે, તેના ખાવા તથા લીબાસની વ્યવસ્થા કરી શકે છે, તેની જરૂરતો પુરી કરી શકે છે તો તેને રાખે નહીતર તેણીને આઝાદ કરી દે.’

(વસાએલુશીઆ, ભાગ-૨૧, પા. ૫૧૨)

‘ખર્ચ એટલે રોજબરોજની જરૂરતો, રોટી, ખાવાનું, ચાવલ, ગોશત, ખાંડ, ચા, ઋતુ મુજબના ફળો, ઋતુ મુજબના વસ્ત્રો, પથારી તથા ઝીંદગીની બીજી જરૂરતો. તેની માત્ર અને પ્રમાણ ઈન્સાનની આર્થિક પરિસ્થિતિને અનુરૂપ હશે. પરંતુ એટલું તો હોવું જ જોઈએ જેનાથી જરૂરત પુરી થઈ જાય.’

(એહકામે ખાનવાદહ મોહમ્મદ વહીદ, ભાગ-૧, પા. ૩૬૯)

‘પત્નિનો ખર્ચ વાજીબ છે એટલે અગર પતિએ એક મુદ્દત સુધી તેની જરૂરતો પુરી નથી કરી અને પતિનો કોઈ માલ પણ પત્નિ પાસે ન હોય જેનાથી તે પોતાનો ખર્ચો ઉપાડી શકે તો તે મુદ્દત સુધીનો ખર્ચ આપવો પતિ ઉપર વાજીબ છે. પત્નિ તેની માંગણી કરી શકે છે.’

(ઉપરોક્ત હવાલો, પા. ૨૭૦)

અલ્લાહની રાહમાં જેહાદ કરનાર:

પોતાની પત્નિ અને બાળકોની જરૂરતો પુરી કરવી, તેનો યોગ્ય ખયાલ રાખવો, તેનું ઈસ્લામની નઝરમાં ખુબજ મહત્ત્વ છે. જે શખ્સ પોતાના બાલબચ્ચાઓ માટે કામ કરે છે તેના પ્રયત્નોને અલ્લાહની રાહમાં જેહાદ કરવાનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે. હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

الْكَادُّ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

‘પોતાના બાલબચ્ચાઓ માટે મહેનત કરવાવાળો જાણી
કે અલ્લાહની રાહમાં જેહાદ કરી રહ્યો છે.’

(બેહાર અન્વાર, ભાગ-૯૬, પા. ૩૨૪)

૭૦૦ ગણો વધારે સવાબ:

આ રિવાયત ઉપર ખાસ ધ્યાન આપો. હઝરત પયગમ્બરે
અકરમ (સ.અ.વ.) એ એક હદીસે શરીફમાં ઈરશાદ ફરમાવ્યો:

مَا مِنْ عَبْدٍ يَكْسِبُ ثُمَّ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالِهِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ

دِرْهَمٍ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ سَبْعَ مِائَةٍ ضِعْفٍ

‘જે શખ્સ રીઝક કમાય છે અને તેને પોતાના
બાલબચ્ચાઓ પર ખર્ચ કરે છે, તો બાલબચ્ચા પર ખર્ચ
કરેલા દરેક દિરહમના બદલામાં અલ્લાહ તબારક વ
તઆલા તેને ૭૦૦ ગણુ વધારે અતા કરશે.’

આનાથી અંદાજો લગાવી શકાય છે કે પોતાના બાલબચ્ચાઓનો
ખ્યાલ રાખવો પોતાની પત્નિના ખર્ચને પુરો કરવો તેની
રોજબરોજની જરૂરતોનું ધ્યાન રાખવું અલ્લાહ તથા રસુલ
(સ.અ.વ.)ની નઝરમાં કેટલું મહત્ત્વ ધરાવે છે. પરંતુ અમૂક લોકો
એવા પણ છે કે જેનું ‘હું’ પદ અથવા માલની મોહબ્બતે અથવા તો
કુંજુસીએ તેમને આંધળા બનાવી દીધા છે. તેઓ માલ ખર્ચ નહીં કરે
ભલેને ઘર બરબાદ થઈ જાય.

પતિના હક્કો:

અન્સારમાંથી એક સ્ત્રી કે જેનું નામ અસ્મા હતું હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)ની ખિદમતમાં આવી. તે સમયે રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) પોતાના અસ્લાબની વચ્ચે હતા. તે સ્ત્રી એ આપ (સ.અ.વ.)ની ખિદમતમાં કહ્યું:

મારા માં-બાપ આપ ઉપર કુરબાન! હું ઔરતોની પ્રતિનીધી બનીને આપની ખિદમતમાં આવી છું અને હું સંપૂર્ણ અસ્તિત્વથી આપ ઉપર કુરબાન! પૂર્વ કે પશ્ચિમમાં અગર કોઈ ઔરત આ સાંભળે જે હું અત્યારે આપની ખિદમતમાં હાજર થઈ છું તો તેણી પણ તે જ કહેવા માંગશે જે હું કહી રહી છું.

ખુદાવંદે આલમે આપને મદો તથા ઔરતો માટે રસુલ બનાવીને મોકલ્યા છે. અમે આપના ઉપર ઈમાન લાવ્યા તથા તે ખુદા ઉપર ઈમાન લાવ્યા જેણે આપને રસુલ બનાવીને મોકલ્યા.

અમો સ્ત્રીઓનું જુથ ઘરની ચાર દિવાલોમાં કેદ અને સિમિત છીએ. પોતાના ઘરોમાં રહીએ છીએ. તમારી (પુરૂષોની) જરૂરતો પુરી કરીએ છીએ, તમારી અવલાદની પરવરીશ કરીએ છીએ પરંતુ તમો મદોને અમારા ઉપર ફઝીલત પ્રાપ્ત થઈ છે. તમો જુમ્આમાં શરીક થાવ છો, જમાઅતમાં શરીક થાવ છો, મરીઝોની ખબર કાઢવા જાવ છો, તશીએ જનાઝા કરો છો, હજ અદા કરો છો, અને સૌથી વધારે અલ્લાહની રાહમાં જેહાદ કરો છો અને જ્યારે તમારામાંથી કોઈ હજ માટે, ઉમરા માટે કે સરહદોની સુરક્ષા માટે ઘરેથી નીકળે છે તો અમે આપના માલની રક્ષા કરીએ છીએ, તમારા માટે લીબાસ તૈયાર કરીએ છીએ, તમારી અવલાદની તરબીયત કરીએ છીએ. શું અમે તમારી સાથે અજ્જ અને સવાબમાં શરીક થશું?

આ સાંભળીને રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) પુરેપુરા ધ્યાન સાથે પોતાના અસ્હાબ તરફ ધ્યાન આપ્યું અને ફરમાવ્યું:

શું તમે લોકોએ કોઈ ઔરતથી દીનના મસલામાં આનાથી બહેતર વાત સાંભળી છે?

સહાબીઓએ જવાબ આપ્યો: અમે વિચારી પણ નથી શકતા કે કોઈ સ્ત્રી આનાથી બહેતર કોઈ વાત રજુ કરી શકે છે!!!

પછી આપ (સ.અ.વ.) તે ઔરત તરફ ફર્યા અને કહ્યું:

પાછી જા અને બધી ઔરતોને એ પયગામ આપ કે તમારામાંથી કોઈ એકનું પણ બેહતરીન રીતે પતિની સેવા કરવું, તેની ખુશનુદી મેળવવી, તેની મરઝી મુજબ કામ કરવું એ તે બધા સવાબોની બરાબર છે.

આ સાંભળીને ઔરત એ હાલતમાં પાછી ફરી કે તના ચહેરા ઉપર ખુશી છવાએલી હતી અને ઝબાન ઉપર **اللَّهُمَّ** અને **يَا رَبِّ** **اللَّهُمَّ**નો ઝીક હતો.

(તફસીરે મીઝાન, ભાગ-૪, પા. ૩૭૨)

પતિને નારાઝ કરવું:

હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

‘અગર કોઈ ઔરત પોતાના પતિને પોતાની ઝબાનથી તકલીફ પહોંચાડે, તો ખુદાવંદે આલમ તેનાથી ન તો સોના-ચાંદી અને ન કોઈ નેકીને કબુલ કરશે ત્યાં સુધી કે તે પોતાના પતિને રાઝી ન કરી લે.’

(મકારેમુલ અખ્લાક, પા. ૨૦૨)

હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) એ ફરમાવ્યું:

‘અગર કોઈ સ્ત્રીએ એ હાલતમાં રાત પસાર કરે કે તેનો પતિ તેણીથી નારાઝ હોય તો ખુદા ત્યાં સુધી તેની નમાઝોને કબુલ નહી કરે જ્યાં સુધી તેનો પતિ તેણીથી રાજી ન થઈ જાય. અગર કોઈ સ્ત્રી પોતાના પતિ સિવાય બીજા કોઈ માટે ખુશબુ લગાવે તો ખુદા ત્યાં સુધી તેની નમાઝોને કબુલ નહી કરે જ્યાં સુધી તેણી વાજીબ ગુસ્લની જેમ ગુસ્લ ન કરી લે.’

(અલ કાફી, ભાગ-૫, પા. ૫૦૭)

પતિની પરવાનગી વગર ઘરેથી નીકળવું:

હઝરત ઈમામ મોહમ્મદ બાકીર (અ.સ.)થી રિવાયત છે કે એક ઔરત હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)ની ખિદમતમાં હાજર થઈ અને પુછ્યું કે પત્નિ ઉપર પતિના કયા હક્કો છે? આપ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

‘તેની ઈતાઅત કરે, નાફરમાની ન કરે, તેની પરવાનગી વગર તેના ઘરની વસ્તુઓ સદકામાં ન આપે, મુસ્તહબ રોઝો પાણ તેની મરઝી વગર ન રાખે, તેની સામે તસ્લીમ રહે, તેની પરવાનગી વગર ઘરેથી બહાર ન નીકળે, જો તેની પરવાનગી વગર ઘરથી બહાર નીકળશે તો આસમાનો અને ઝમીનના ફરીશતાઓ, અલ્લાહના ગઝબના ફરીશતાઓ તથા તેની રહેમતના ફરિશતાઓ ત્યાં સુધી તેના ઉપર લાનત કરશે જ્યાં સુધી તે ઘરે પાછી ન આવી જાય.’

(વસાએલુશશીઆ, ભાગ-૨૬, પા. ૧૫૭. હ. ૨૫૩૦૦)

પતિ માટે શણગાર કરવો:

એક સ્ત્રીએ પયગમ્બર (સ.અ.વ.)ને પુછ્યું: પતિના હક્કો કયા કયા છે?

જવાબ આપ્યો: ઘણાજ વધારે છે.

તેણીએ કહ્યું: અમૂક અમૂક બયાન કરો.

આપ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

‘તેની પરવાનગી વગર ઘરથી બહાર ન નીકળે, તેના માટે બેહતરીન ખુશબુ લગાવે, શ્રેષ્ઠ લીબાસ પહેરે, સારી રીતે શણગાર કરે, તેની સામે પોતાને પેશ કરે અને આ સિવાય પણ ઘણા હક્કો છે.’

(અલ કાફી, ભાગ-૫, પા. ૫૦૮)

આવકારવું અને વિદાય કરવું:

એક શખ્સ રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.)ની ખિદમતમાં હાજર થયો અને ફરમાવ્યું:

યા રસુલુલ્લાહ! મારી પત્નિ એવી છે કે જ્યારે હું ઘરે આવું છું તો મને આવકારે છે, જ્યારે બહાર જાવ છું તો વિદાય કરે છે. જ્યારે મને ગમગીન જોવે છે તો પુછે: જો તમે રીઝક માટે ચિંતિત હો તો ખુદાએ તેની જવાબદારી લીધેલી છે અને જો આખેરતની ચિંતા હોય તો તે ચિંતામાં વધારો થાય.

હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

‘તેણીને જન્નતની ખુશખબર આપી દો અને તેને કહો કે તું ખુદાના ખાસ બંદાઓમાંથી એક છો અને ખુદાવંદે આલમ તને રોજ ૭૦ શહીદોનો સવાબ અતા કરશે.’

(તોહફુલ ઓફુલ, ૨૩૯)

હઝરત ઈમામ જઅફર સાદિક (અ.સ.) ફરમાવે છે:

‘જે સ્ત્રી પાંચ સમયની નમાઝ પઢે માહે રમઝાને મુબારકના રોઝા રાખે, પોતાના પતિની ઈતાઅત કરે, હઝરત અલી (અ.સ.)ના હકની મઅરેફત ધરાવે, તેણી જે દરવાજાથી ઈચ્છે જન્નતમાં દાખલ થાય.’

(અલ કાફી, ભાગ-૫, પા. ૫૫૫)

શ્રેષ્ઠ શફાઅત કરનાર:

હઝરત ઈમામ મોહમ્મદ બાકિર (અ.સ.) એ ફરમાવ્યું:

‘સ્ત્રી માટે અલ્લાહની બારગાહમાં સૌથી બેહતરીન શફાઅત કરનાર તેના પતિની ખુશનુદી અને રાજીપો છે. જ્યારે જ. ફાતેમા ઝહરા (સ.અ.વ.)ની શહાદત થઈ ત્યારે હઝરત અલી (અ.સ.)એ ફરમાવ્યું: ખુદા હું રસુલ (સ.અ.વ.)ની દિકરીથી રાજી અને ખુશ છું.’

(બેહારુલ અન્વાર, ભાગ-૧૦૨, પા. ૨૫૭)

શ્રેષ્ઠ અને સૌથી ખરાબ મર્દ:

હઝરત રસુલે ખુદા (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

શું હું તમને બતાવું કે તમારામાંથી બેહતર પુરૂષ કોણ છે?

સહાબીઓએ કહ્યું: બેશક બતાવો.

આપ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

‘તમારામાંથી શ્રેષ્ઠ એ છે જે મુત્તકી હોય, પરહેઝગાર હોય અને પાકોપાકીઝા હોય. જેના હાથો ખુલ્લા હોય,

જેના માં-બાપ શરીર હોય, માં-બાપની સેવા કરનારો હોય, અને તેના બાલબચ્ચાઓ બીજા કોઈના મોહતાજ ન હોય.’

પછી ફરમાવ્યું: શું તમને બદતરીન પુરૂષ વિષે ન બતાવું?

અસ્હાબે કહ્યું: બેશક બયાન કરો.

આપ (સ.અ.વ.) એ ફરમાવ્યું:

‘તોહમત લગાવવાવાળો, કંજુસ, બદઅખ્લાક, હદથી વધી જનાર, એકલો ખાવાવાળો, મહેમાનને કબુલ ન કરનાર, પોતાની પત્નિ, બાળકો અને પોતાના નોકરોને મારવાવાળો, પોતાના બાલબચ્ચાને બીજાના મોહતાજ બનાવનાર અને માં-બાપ તરફથી આક થયેલો.’

(વસાએલુશશીઆ, ભાગ-૧૪, પ્રકરણ-૭)

અય કાશ!

અલ્લાહ તથા તેના પ્રતિનિધીઓએ શ્રેષ્ઠ પરણિત જીવનના શ્રેષ્ઠ ઉસુલો બયાન કર્યા છે. એક એક વિગતની સ્પષ્ટતા કરી છે. અગર આજે આપણે ખુદા અને રસુલ (સ.અ.વ.)ના વાર્ણવિલા ઉસુલોની પાબંદી કરીએ અને તેમના બતાવેલા હક્કોનો ખયાલ રાખીએ તો જીવનમાં ક્યારેય કડવાશ પૈદા નહી થાય. ક્યારેય ઝઘડો ન થાય અને ક્યારેય એકબીજાથી નારાઝ નહી થાય. ઘર પણ સલામત રહેશે અને અવલાદ પણ બહેતર થશે.

પરંતુ...

જ્યારે આપણે તે હક્કોનો ખયાલ નથી રાખતા તે ઉસુલોની પાબંદી નથી કરતા. પોતાની હદોને ઓળંગી જઈએ છીએ તો જીવન દુઃખી થઈ જશે. વિવાહીત જીવન મતભેદોનો શિકાર બની જશે અને પછી એ બધુ બનવા લાગશે જે આજકાલ બની રહ્યું છે અને આ બધુ અલ્લાહ અને તેને રસુલ (સ.અ.વ.)ની વાતોની વિરૂદ્ધ અમલ કરવાના કારણો છે.

અય કાશ કે આપણે સાચા દિલથી ઈસ્લામી શિક્ષણ પર અમલ કરત, ખુદા અને રસુલ (સ.અ.વ.)ની ખુશનુદી માટે એકબીજા સાથે શ્રેષ્ઠ રીતે વર્તે, એ ન વિચારતે કે સામેવાળો કઈ રીતે વર્તી રહ્યો છે. બલકે એ વાતની કોશિશ કરીએ કે આપણે સારામાં સારી રીતે વર્તીએ અને બેહતરીન વર્તણુંકમાં કોઈ આપણાથી આગળ ન નિકળી જાય.

શ્રેષ્ઠ અખ્લાક, આદાબ, આદતો, ઉદારતા, કુરબાની, માફી
તથા દરગુઝર, સબ્ર અને ધીરજમાં સૌથી આગળ હોઈએ...
ઈન્શાઅલ્લાહ.

વસ્સલામ.

الْحَمْدُ لِلَّهِ أَوْلًاوْ آخِرًا
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ
وَاحْصِنَا مِنْ أَعْوَانِهِ وَأَنْصِرِهِ بِحَقِّ
أَمْرِ الْأُمَّةِ عَلَيْهَا أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ